

PROF. DR. ÇETİN ÖZEK ARMAĞANI

Haziran 2004, İstanbul

Kapak Düzeni

Sait Maden

Sayfa Düzeni

Tayfun Koç

Teknik Hazırlık

Kırmızı Kalem, 0212 243 84 17

Baskı

Şan Ofset

0212 289 24 24

Cendere Yolu No: 23

AYAZAĞA

CEZA HUKUKUNDA ELEKTRONİK İZLEME

Ar. Gör. Zeynel T. KANGAL*

A) GENEL OLARAK

Ceza hukukunun özelliklerinden birisi de ultima ratio (son araç) ilkesidir¹. Ultima ratio ilkesinin iki anlamı bulunmaktadır. Birincisi, hukuk ve düzenin korunması için ceza hukukuna en son araç olarak başvurulması gerekliliğidir. İkincisi ise, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından mümkün olabildiğince kaçınılması gerekliliğidir. Böylece bazı devletler ultima ratio ilkesinin bu ikinci anlamına dayanarak ceza ve infaz politikalarına yönmektedirler. Dolayısıyla hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı bakımından cezaevi dışı da uygulanabilen birçok seçenek kurum doğmuştur². Örneğin evde infaz, kamuya a bir yerde zorunlu kalma, zararın giderilmesi, toplum hizmeti – kamu yararına çalıştırma, denetimli serbestlik (probation) gibi seçenekler bu tutumun birer sonucudur³.

Alternatif infaz yöntemlerinden biri olan evde infazda hükümlünün evde olup olmadığını denetleme yollarından birisi de, son yirmi yılda önemli bir gelişme gösteren elektronik izlemedir⁴. Teknolojinin hukuk, özellikle de ceza hukuku alanına girdiğini bir ifadesi olan ve hürriyeti bağlayıcı cezaya bir alternatif olarak ele alınan elektronik izleme, bir hükümlünün belirli bir çevrede, genel olarak evinde bulunup bulunmadığını ve kendisi hakkında hükmedilen cezaya bağlı kısıtlamalara uyup uymadığının elektronik bir aygıtla denetlenmesinden ibarettir. Gerçekten denetimli serbestlik boyunca ya da gün bir gözetlemeyi veya kişinin yalnızca geceleri evde kalmasını (geceleri infaz) veya hüt da ilgili kişinin yalnızca sınırlı ve istisnai koşullarda evini terk etme hakkına sahip olmasını gerektiren evde infazın sağlıklı işleyebilmesi için uygun bir teknolojinin kullanılması

* İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Araştırma Görevlisi. İki yıl gibi kısa bir süre için ol bile, asistanı olmakla onur duyduğum hocam Prof. Dr. Çetin Özek'e en içten saygılarımı sunuyorum.

¹ Bu konuda bkz. İÇEL, Kayıhan/DONAY, Süheyl: Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku, Genel Kısır 1. Kitap, 3. Basi, 1999, sh: 17.

² İÇEL, Kayıhan: "Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi", Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanunun 1997 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, (22-26 Mart 1976), İstanbul 1977, sh: 321 vd; PRADEL, Jean: Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, (Çev.: Sulhi DÖNMEZER), İstanbul 2000, sh: 126-130.

³ İÇEL, Kayıhan/SOKULLU-AKINCI, Füsun/ÖZGENÇ, İzzet/SÖZÜER, Adem/İMAHMUTOĞLU, Fatih S./ÜNVEYER, Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, 2. Basi, İstanbul 2002, sh: 79 vd.

⁴ Fransızca'da "surveillance électronique", İngilizce'de "electronic monitoring", Almanca'da "elektronisch Überwachung" elektronik izleme kavramını karşılamaktadır.

kaçınılmazdır. Bu teknik ise, bilgisayarlara bağlı elektronik iletişim sistemlerinin yardımıyla sağlanmaktadır.

Elektronik izleme ile ilgili başlıca iki temel teknoloji kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, sürekli sinyal sistemidir. Bu sistem bir saatte defalarca kişinin olması gereken yerde bulunup bulunmadığını kontrol eder. Bu sistemde bilgi elde edilmesi için kişinin aktif katılımına gerek yoktur. Bu sistem bir verici, bir alıcı ve bir merkezi bilgisayar olmak üzere üç teknik aygıtın kullanılmasına dayanmaktadır. İzleme altında bulunan kişinin el veya ayak bileğine takılan elektronik bilezik şeklindeki verici sürekli sinyaller göndermektedir. Bu elektronik bilezik bunu taşıyan kişinin her an tanımlanmasını sağlayan optik bir tel ile donatılmıştır. Kişinin evindeki telefon aygıtına bağlanan alıcı vericinin gönderdiği sinyalleri kaydetmektedir. Bu kaydedilen sinyaller, önceden belirlenen izleme programlarıyla karşılaştırılmak suretiyle merkezi bir bilgisayar tarafından otomatik olarak izlenmektedir. Alıcı bilezik tarafından gönderilen sinyalleri 50 metre uzaklığa kadar tanımaktadır. Belirlenen saat programından her türlü sapma ya da izin verilen uzaklığın aşılması yahut da verici veya alıcının yerinden oynatılmasına veya onlara zarar verilmesine çalışılması hâlinde izleme merkezindeki alarm harekete geçmektedir. Verici aynı zamanda kişinin kandaki alkol oranını ölçmek için bir aygıtla ve bu aygıtı kullanan kişinin kimliğini doğrulamaya olanak sağlayan ses tanıma sistemiyle de desteklenebilmektedir.

İkinci sistem ise, programlı temas sistemidir. Bu sistemde merkezi bilgisayar alıcı aracılığıyla vericiye günde birkaç defa çağrı yapmaktadır. İzlenen kişi bu durumda çağrılara, vericiyi telefon aygıtına yerleştirilen alıcıya sokmak suretiyle veya ses tanıma yoluyla cevap vermek zorundadır. Böylece bu sistem kişinin aktif katılımını gerektirmektedir.

Bu teknolojilerden birinci sistem ikincisinden daha güvenilirdir. Ancak ikincisi birincisine göre teknik planda daha basit ve ucuzdur. Bununla birlikte her iki teknoloji de temelinde bilgisayar sistemine dayalı bir denetim söz konusu olduğu için insana dayalı gözetim sistemlerinden daha az yoğun bir çalışmayı sonuçlamaktadır⁵.

⁵ PAPATHEODOROU, Théodore: "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", RPDP 1999, sh: 112.

⁶ PRADEL, Jean: "La «prison à domicile» sous surveillance électronique, nouvelle modalité d'exécution de la peine privative de liberté, Premier aperçu de la loi du 19 décembre 1997", RPDP 1998, sh: 15, dn: 2; PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 115, DALLAIRE, Jean-Claude/LALANDE, Pierre: "Surveillance électronique: solution ou panacée", Rapport de la Direction générale des Services correctionnels, ministère de la Sécurité publique, Québec 2000, sh: 16 (Bu rapora <http://www.msp.gouv.qc.ca/index.asp> internet adresi üzerinden ulaşılabilir).

B) ÇEŞİTLİ ÜLKE HUKUKLARINDAKİ DURUM

1) Amerika Birleşik Devletleri

Elektronik izleme kurumu ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır⁷. 1964 yılında elektronik izleme deneyleri Harvard Üniversitesi araştırmacıları tarafından yürütülmüştür. Hürriyeti bağlayıcı cezaların cezaevleri dışında infazını sağlayabilecek elektronik izlemeye dayalı bir ceza infaz modeli oluşturma fikri Harvard Üniversitesi profesörü Dr. Ralph K. Schwitzgebel'e aitti. Dr. Schwitzgebel elektronik izlemeye dayalı bir şartla salıverme sistemi önermişti. Bu sisteme göre şartla salıverilen kişi, görevli makamlara teması sürdürme olanağı sağlayan ve bir irtibat merkezine bağlı olan bir alıcı-verici taşıma yükümlülüğünde olmalıdır. Bununla birlikte, Dr. Schwitzgebel'in önerisi o dönemde ilgi görmemiş ve elektronik izleme projesi aşağı yukarı yirmi yıl boyunca başarısız olarak kalmıştır. Seksenli yılların başında New Mexico Eyaleti'nde Yargıç Jack Love denetimli serbestlik altında erteleme koşullarını ihlâl eden kişilerin yer değiştirmelerini elektronik bilezik aracılığıyla denetlenmesine olanak sağlayan bir gözetim sisteminin hayata geçirilmesini önermiştir. New Mexico Eyaleti yetkili makamlarından gerekli izni alan Yargıç Love Nisan 1983'de denetimli serbestlik altında erteleme koşullarına uygun olarak hareket etmeyen dört suçlu hakkında evlerinde elektronik izleme altında bulunma kararı vermiştir. Bu deneme başarılı olmuş ve 1984'den itibaren benzer şekilde iki program Florida Eyaleti'nde uygulanmaya başlanmıştır. Bu tedbir daha sonra başka iki program Florida Eyaleti'nde uygulanmaya başlanmıştır. Bu tedbir daha sonra hızla yayılmaya başlamıştır. 1985 yılında otuz üç eyalet elektronik izleme aygıtını kullanmaktaydı ve 1988 yılında elektronik izleme altında bulunan hükümlü sayısı üç bin civarındaydı. 1990'dan itibaren eyaletlerin tamamı bu tedbiri uygulamaya başlamışlardır. 1995'de bu tedbirin uygulandığı kişi sayısı 50-70 bin arasında iken, bugün 100 bin civarındadır⁸.

Seksenli yıllar boyunca Amerika'da bu sistemin gelişmesinde üç unsurun etken olduğu ifade edilmektedir. Bu unsurlar, cezaevlerindeki yoğunluk sorunu, yeni veya ara çözüm niteliğindeki yaptırımlara yönelik bir eğilim ve bu teknolojiyi piyasaya süren özel işletmelerin dinamizmidir. Gerçekten bu işletmelerin temsilcileri adalet meslekleri derneklerinin kongrelerinde, hatta bilimsel kongrelerde hazır bulunarak bir lobi oluşturmuşlardı. Yeni yaptırımların geliştirilmesi, Amerikalıların suç teşkil eden bir davranışı cezalandırmanın ilk aracı olarak hürriyeti bağlayıcı cezalara tam güveninden kaynaklanan mali sıkıntılara ve adalet sorunlarına bir tepkiydi. Zira bu güven sekstenli yıllarda cezaevlerinde yoğunluk sorununu ve buna bağlı olarak maliyetin artması sorununu ortaya çıkartmıştır. Bu nedenle elektronik izleme gibi daha düşük maliyetli yeni yaptırımlar bu-

⁷ CEDRAS, Jean: Droit pénal américain, Paris 1997, sh: 68; SOKULLU-AKINCI, R. Füsün: "Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları", Nurullah KUNTER'e Armağan, İstanbul 1998, sh: 332-333.

⁸ PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 112-113; NORMANDEAU, André: "Les sanctions pénales en Amérique: Punir autrement... De façon humiliante!", RPDP 1998, sh: 346-347.

lunmaya çalışılmıştır⁹.

Amerika Birleşik Devletleri'nde elektronik izleme uygulamalarına yön veren beş amaç belirtilmektedir¹⁰:

- Daha sıkı bir toplumsal denetim ve tekerrürü azaltarak kamunun en iyi şekilde korunması;
- Cezaevlerindeki yoğunluğun azaltılması ve hürriyeti bağlayıcı cezalara oranla maliyetin düşürülmesi, zira eyaletlerin yarısı elektronik aygıtların masraflarının bir kısmını suçludan talep etmektedirler;
- Hükümlünün işini koruması ve ailesinin mali ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için toplum içerisinde kalması;
- Hükümlünün hürriyeti elektronik izlemeyle zaman ve mekan olarak kısıtlandığı için elektronik izlemenin etkili bir cezalandırma olduğu yönünde kamuya verilen imaj;
- Elektronik izlemede damgalanma hükümlü ve ailesi bakımından hürriyeti bağlayıcı cezalara oranla daha az olumsuz bir etkiye sahiptir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde elektronik izleme, her şeyden önce bir ceza ve denetim aracı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, bu tedbire genellikle birçok yardım programı eşlik etmektedir¹¹. Amerika Birleşik Devletleri'nde bazı yazarlar elektronik izlemeyi bağımsız bir yaptırım olarak değil, daha çok evde infazın veya geceleri evde infazın uygulanmasına yarayan bir teknoloji olarak görmektedirler. Buna karşılık bazı yazarlar, bu olanağı tam anlamıyla bağımsız bir yaptırım olarak kabul etmektedirler¹².

Amerikan uygulamalarına dayanılarak, bir yaptırım olarak kullanılan elektronik izleme altında evde infazın genellikle bir işe, bir eve ve bir aileye sahip olan toplumsal bakımdan iyi bir durumda bulunan suçlulara yönelik olduğu ve bu kişilerin suçlarının basit hırsızlık veya karayolları trafik kanunlarındaki suçlar olduğu eleştirisi yapılmaktadır. Böylece elektronik izleme seçeneğinin somut durumdaki hedefi Amerika Birleşik Devletleri'nde alkollü araç kullanan sürücüler ve küçükler olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri konusunda en ciddi araştırmalar da göstermektedir ki, elektronik izlemeye dayalı olsun veya olmasın evde infaz tedbirine tâbi olacak kişiler toplum bakımından zayıf bir tekerrür veya tehlike riski taşıyan kişilerdir¹³.

⁹ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 17.

¹⁰ Bu amaçlar için bkz. NORMANDEAU, André: "Bilan criminologique de quatre politiques et pratiques pénales américaines contemporaines", RSCDPC 1996, sh: 341-342.

¹¹ NORMANDEAU, "Bilan criminologique de quatre politiques et pratiques pénales américaines contemporaines", sh: 342.

¹² DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 18.

¹³ KAMINSKI, Dan: "L'assignation à domicile sous surveillance électronique: de deux expériences, l'autre", RDPC 1999, sh: 636.

2) Büyük Britanya

Büyük Britanya'da (İngiltere ve Galler) elektronik izlemenin uygulamaya sokulması üç aşamada gerçekleşmiştir¹⁴.

Punishment, Custody and the Community başlıklı 1988 tarihli Green Paper temelinde dayalı elektronik izleme denemesi 1989 yılında Nottingham, Newcastle ve Londra'da sanıkların dava öncesinde ve esnasında tutuklama yerine teminat altında gözlemlenebilmesi amacıyla ortaya atılmıştır. Böylece elektronik izleme sanıkların özgürlüğünü devam ettirmesi koşulu olmaktadır. Bu denemenin başarısızlığı, kısmen teknik sorunlara ve izlemenin maddi maliyetine kısmen de denetimli serbestlik servisinin şiddetli muhalefetine bağlanmaktadır¹⁵.

Yeni bir ceza olarak elektronik izlemeye bağlı geceleri evde infaz kurumunu kabul eden *Criminal Justice and Public Order Act 1994*, *Criminal Justice Act 1991*'de yaptığı yasal değişiklik ile Temmuz 1995'de ikinci pilot projenin denenmeye başlanmasını sağlamıştır. Başlangıçta proje hem yargıçlar hem de denetimli serbestlik görevlileri bakımından yönergelerin mevcut olmaması nedeniyle çok yavaş ilerlemiştir. Denetimli serbestlik görevlileri bu yeni yaptırıma karşı çıkmaktaydılar. Yargıçlar bu cezayı geleneksel topluluk yaptırımlarına ikame veya ek olarak kullandıkları gibi, hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif olarak da uygulamışlardır. İki yıl boyunca elektronik izleme kararına konu olan suçlar ise hırsızlık, kapı kırmak suretiyle hırsızlık ve ehliyetsiz araç kullanmadır. Bu pilot projenin 1999 yılı sonunda ulusal düzeyde uygulanmasına karar verilmiştir.

1998 yılında başka bir yasal değişiklik (*Crime and Disorder Act*) elektronik izlemeye şartla salıvermede hükümlünün denetlenmesi şekli olarak da başvurulmasına olanak sağlamıştır. Böylece elektronik izlemenin aynı zamanda şartla salıvermede bir güvence koşulu olarak uygulanması öngörülmüştür. Büyük Britanya ceza infaz kurumlarının da hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında elektronik izleme kurumundan yararlanmasına olanak sağlayan bu düzenlemeye göre, üç ay ila dört yıl arasında hürriyeti bağlayıcı bir cezası infaz edilmekte olan hükümlülerin mahkûmiyetlerinin son iki ayı için şartla salıverilmeleri elektronik izlemeye bağlı olarak gerçekleştirilebilmektedir.

Kısacası Büyük Britanya'da elektronik izleme tutuklamadan şartla salıvermeye kadar ceza muhakemesinin ve infaz sürecinin bütün evrelerine yayılan bir gelişim göstermiştir¹⁶.

¹⁴ Belirtmek gerekir ki, İskoçya'da da elektronik izleme kurumu 1997 tarihli "Crime and Punishment Act 1997" ile öngörülmüştür (KUHN, André: "Surpeuplement dans les établissements pénitentiaires: mesures prises par les états membres entre 1995 et 1997 et mesures envisagées pour le futur", 12e Conférence des Directeurs d'Administration Pénitentiaire, Strasbourg, 26-28 Novembre 1997, Conseil de l'Europe 1999, sh: 17).

¹⁵ PRADEL, Jean: Droit pénal comparé, 2e éd., Paris 2002, sh: 663.

¹⁶ KAMINSKI, "L'assignation à domicile sous surveillance électronique: de deux expériences, l'autre", sh: 634; DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 21.

1989 yılındaki elektronik izleme denemesi, deneme bölgesinde bulunan, tedbir süresi boyunca adresini değiştirmesi olanaklı olmayan ve toplum için bir tehlike teşkil etmeyen en az 17 yaşında olan sanıklara yönelik olarak uygulanmıştır. 1995 yılındaki elektronik izleme denemesi ise, denemenin kapsamına girmesi bakımından kanun tarafından cezası açısından herhangi bir sınırlama getirilmeyen bir suç işlemiş bulunan en az 16 yaşında olan bütün suçlulara uygulanmıştır. 1997 yılında kabul edilen bir yasal değişiklikle elektronik izleme altında evde infaz olanağı para cezasını ödemeyenler, mükrerr küçüklükler ve 10-15 yaş arası küçüklükler gibi yeni kategorilere yaygınlaştırılmıştır.

Büyük Britanya'da elektronik izlemeye bağlı geceleri evde infaz yargıçlar tarafından bağımsız bir tedbir olarak uygulanmaktadır. 1997 yılında yapılan yasal değişiklikle elektronik izleme altında bulunacak kişinin bunun için rızasının alınması yükümlülüğü ortadan kaldırılmıştır. Elektronik izleme altında bulunma kararı verilmeden önce denetimli serbestlik servisinin görüşünün alınması zorunlu olmamasına karşın, uygulamada mahkemeler bu yola başvurmaktadırlar¹⁷.

3) Kanada

Kanada'da elektronik izleme kurumu dört eyalette bulunmaktadır. Bunlar İngiliz Kolombiyası, Ontario, Saskatchewan ve Newfoundland Eyaletleri'dir.

İngiliz Kolombiyası Eyaleti 1987 yılında elektronik izleme deneme programını kurumsallaştıran ilk eyalettir. 1992 yılında ise, bu kurum, nüfus yoğunluğunun az olduğu bölgeler hariç olmak üzere, bütün eyalette genelleştirilmiştir. Başlangıçta elektronik izleme ile 90 günden az hürriyeti bağlayıcı cezaların infazını cezaevi dışında gerçekleştirerek maliyeti düşürmek ve böylece yeni cezaevleri inşa etmekten kaçınmak amaçlanmaktaydı. Bu nedenle, önceleri, herhangi bir başarısızlığın önüne geçmek için tekerrür riski zayıf olan suçlular seçilmiştir. Daha sonra elektronik izleme programına, şiddet ve cinsel şiddet hariç olmak üzere, hangi suçtan mahkûm olursa olsun bir günden iki yıla kadar bir süre için hükûm giyen ve cezaları infaz edilmekte olan suçlular dahil edilmiştir. Bugün İngiliz Kolombiyası'nda elektronik izleme programına kabul için üç kriter mevcuttur: a) Toplum için tekerrür bakımından az bir risk taşıma; b) Hükûmlünün şiddete eğilimli olmaması; c) Hürriyeti bağlayıcı cezanın infazından sonra kalan cezanın dört ayın altında olması. Belirtmek gerekir ki, İngiliz Kolombiyası'nda elektronik izleme programının uygulandığı suçlular Kanada'nın diğer eyaletleriyle karşılaştırıldığında tekerrür bakımından daha zayıf bir risk taşıyan kişilerdir. Bu kişilerin işledikleri suçlar daha çok trafik suçları ve mülkiyete karşı suçlardır. Herhangi bir sorunun olmaksızın bu programı tamamlayan suçluların oranı oldukça yüksektir; % 89,3. Bu başarının nedenleri olarak ise, programın uygulandığı suçluların tekerrür açısından zayıf risk taşımaları, programa katılma süresinin ortalama 37,3 gün gibi çok kısa olması ve programa kabul

kriterlerinin oldukça kısıtlayıcı olması gösterilmektedir.

Ontario Eyaleti'nde ilk elektronik izleme denemesi Nisan 1989 – Ekim 1990 arasında gerçekleştirilmiştir. Bu on sekiz ayın ardından Ontario Eyaleti bu programı verimli olmadığı gerekçesiyle kaldırmıştır. Bununla birlikte, elektronik izleme programı 1996 başlarında yeniden su yüzüne çıkmıştır. 2 Ocak 1996'da Ontario Eyaleti İnfaz Servisi elektronik izleme programını yeniden hayata geçirmiştir. Bundaki amaç hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif bir çözüm sunmak ve zayıf bir tekerrür riski taşıyan ve şiddete eğilimli olmayan kişiler bakımından düşük maliyetli bir seçenek bulmaktır. Gerçekten 180 günden az bir cezaya mahkûm olanlar veya daha fazla bir cezaya mahkûm olup da infazdan sonra 180 günden az bir cezası kalan kişiler elektronik izleme için hedef olarak belirlenmiştir. Bu kişiler ise, zayıf bir tekerrür riski sunmaktadırlar. Elektronik izleme programına kabul edilen kişiler zamanlarını yapıcı şekilde (okul, çalışma, terapilere katılma vd.) geçirmek ve aile desteğinden yararlanarak iyi bir çevrede yaşamak zorundadırlar. Ayrıca bir eve ve bir telefona da sahip olmak zorundadırlar. Cinsel şiddet ve aile-içi şiddet suçlarını işleyen kişiler bu programdan yararlanamamaktadırlar. Bu programa dahil edilen kişiler aynı zamanda çalışıyor iseler, masrafların karşılanmasına katkı sağlamak için gelirlerine göre elektronik izleme maliyetinin bir kısmını garanti etmek zorundadırlar. 1996 yılındaki resmi açıklamaya göre, elektronik izleme programının yıllık maliyeti 3,2 milyon Kanada dolarıdır. Buna göre programın günlük maliyeti, suçlulardan alınan katkı payı hariç, 22 Kanada dolarıdır. Bu yüksek rakamların hedeflenen tasarruf düzeyinin üzerinde olması nedeniyle denetimli serbestlik, şartla salıverme gibi klasik tedbirlere başvurulması gerektiği ifade edilmektedir.

Saskatchewan Eyaleti Ocak 1990'da elektronik izlemeye dayalı denetimli serbestlik altında yoğun gözetim programını benimsemiştir. Fakat bu bir pilot projeydi. 1996 yılında bütün Eyalet mahkemeleri bu yaptırma karar verme olanağına kavuşmuşlardır. Ocak 1998'de bu programın uygulandığı kişi sayısı 90 civarındaydı. Bu Eyalet'te elektronik izlemenin kabul edilmesindeki amaçlardan biri yerli, kadın ve yüksek tekerrür riski taşıyan suçluların hürriyeti bağlayıcı cezalarına alternatif bir çözüm sağlamaktır. Pratikte bu programın uygulandığı kişiler genellikle yerlilerdir. Zira bunlar programa katılan ve yerli olmayan diğer suçlulardan daha yüksek bir tekerrür riski taşımaktadırlar. Elektronik izlemeye yargıç, hükümlü toplum açısından tehlike arz etmiyor ise ve onun toplum içerisinde gözlemlenebilmesi hürriyeti bağlayıcı cezanın infazından daha çok yararlı ise karar verecektir. Hükümlü çalışmak veya derslerini takip etmek, terapi programlarına katılmak, ailevi yükümlülüklerini yerine getirmek, tıbbi tedavi görmek, alışveriş yapmak (haftada bir defa) ve dini faaliyetlere katılmak için belirli zamanlarda evinden ayrılma izni dışında evinden uzaklaşamaz. Elektronik izlemenin ortalama süresi yaklaşık yirmi haftadır, fakat genelde altı ayı geçmemektedir. İzleme denetimli serbestlik görevlileri tarafından yerine getirilmektedir.

¹⁷ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh. 22.

Newfoundland Eyaleti elektronik izleme programını Kasım 1994'de kabul etmiştir. Amaç, tekrerrük bakımından orta ve yüksek riskli suçluların toplum açısından güvenli bir şekilde şartla saliverilmelerini sağlamaktır. Programın kabul edilmesinin nedeni suçluyu toplumla bütünleştirmektir. Belirtmek gerekir ki, zayıf tekrerrük riski taşıyan suçlular bakımından bu Eyalet'te elektronik izlemeye başvurulmaksızın dışarıya çıkış izinleri verilmektedir. Hükümlü elektronik izlemeye tâbi kıldığında bir tretman programına katılmak zorundadır. Bu grup hâlindeki yoğun tretman programında davranış tanıma, uyuşturucu bağımlılığı terapisi ve öfkenin kontrol altına alınmasına yönelik haftada dokuz saatlik bir tretman söz konusudur. Elektronik izleme programına katılan hükümlüler ortalama 72 gün buna devam etmektedirler ve % 87,5'i koşullarını ihlâl etmeksizin ve yeni bir suç işlemeksizin bu süreci tamamlamaktadır. Araştırmalara göre, denetimle ve programlarla desteklenen elektronik izleme zayıf tekrerrük riski taşıyan hükümlülerle oranla yüksek tekrerrük riski gösteren hükümlülerde daha fazla etkili olmaktadır¹⁸.

Québec Eyaleti Kamu Güvenliği Bakanı 18 Ocak 2001'de hükümlülerin elektronik izleme altında bulunmalarının yüksek maliyetli ve yararsız olduğu gerekçesiyle kabul edilemeyeceğini açıklamıştır. Bu düşüncüyü anlamak için şüphesiz Québec'te bu sorunun kısa tarihçesine değinmek gerekir. 1986 yılında Québec Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından görevlendirilen hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif çözümler hakkındaki inceleme komitesi elektronik izleme altında evde infaz konusuna da eğilmişti. Komite, raporunda bu yaptırımla ilgili temel beklentileri analiz ettikten sonra, bunun uygulanmasının tavsiye edilemeyeceği sonucuna varmıştı. Komite elektronik izlemenin üç sakıncasına değinmekteydi. Bunlar bireysel özgürlükleri tehdit, ceza denetiminin artması riski ve sosyal kontrol ağıının genişlemesi idi. Sonraki yıllar boyunca infaz makamları sorun hakkındaki ihtiyatlı tutumlarını haklı çıkarmak için komitenin bu görüşlerine dayanmışlardır. Doksanlı yılların ortasında medyada yer alan bazı olaylar elektronik izleme sorununu tekrar gündeme taşımıştır. 1997 yılında Québec infaz servislerinin yayınladığı raporda, suçluların denetlenmesi için bir elektronik izleme düzenlemesinin yerinde olmadığı sonucuna varılarak olumsuz görüş belirtilmiştir. Kanada Yüksek Mahkemesi 31 Ocak 2000'de verdiği *Proulx* kararında hapis cezasının ertelenmesinin hem cezalandırmanın amaçlarını hem de sosyal bütünleşmeyi hedef aldığını; denetimli serbestlik tedbirinin kural olarak bir sosyal bütünleşme tedbiri olmasına karşın, erteleme'nin yalnızca cezalandırmadan değil, aynı zamanda hükümlüye hapis cezasının infazından kaçınma olanağı sunmayı da amaçladığını ifade etmiştir. Ayrıca mahkeme bundan dolayı, erteleme kararının suçlunun özgürlüğünü kısıtlayan, cezalandırma amacı güden koşullarla doldurulması ve evde infaz veya geceleri infaz gibi kurumların istisnadan çok kural olması gerektiğini vurgulamıştır. Yüksek Mahkeme'nin bu kararının ve medya baskısının ardından Québec'te elektronik izleme hakkındaki tartışma yeniden su yüzü-

¹⁸ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 9-16.

ne çıkmıştır. Bunun üzerine Québec Kamu Güvenliği Bakanlığı infaz servisleri genel idaresinden elektronik izlemenin kabul edilmesinin yerinde olup olmadığı konusunda bir rapor istemiştir. Raporun sonuçlarının ardından bakanlığın kararı, elektronik izleme dışında başka yolların takip edilmesi gerektiği şeklinde olmuştur. Raporda özellikle elektronik izlemenin etkinliği ve verimliliği konusundaki şüphe yoğunluğunun altı çizilmiştir. Bu şüphe dört noktaya dayanmaktaydı: a) Elektronik izlemenin kabul edilmesine bağlı olarak yaptırım ağıının genişlemesine yönelik doğal eğilim; b) Cezaevlerindeki yoğunluğun azaltılması konusunda elektronik izlemenin zayıf etkisi; c) Elektronik izlemenin tekrerrük önlemek ve kamuyu korumak bakımından temelinde insana dayalı gözetleme olan geleneksel tedbirlerden daha fazla etkin olmaması; d) Elektronik izlemenin çok belirli olmayan malî verimliliği. Dolayısıyla Québec infaz servisleri insana dayalı gözetim araçlarının artırılmasına güvenerek gözetim altında erteleme programını yeniden inşa etmeyi seçmiştir. Kısacası Québec Eyaleti, suçluların yeniden sosyal bütünleşmesi çabasında esas olarak teknolojiyen çok insanın katkısını tercih etmiştir¹⁹.

4) Avustralya

Avustralya'da elektronik izleme dört eyalette kullanılmaktadır. Bunlar Güney Avustralya, Batı Avustralya, Yeni Güney Galler ve Kuzey Toprakları Eyaletleri'dir.

Güney Avustralya Eyaleti'nde elektronik izleme kanunlarda spesifik olarak belirtilmemesine rağmen, evde infaz kurumu çerçevesinde bir güvence koşulu olarak ve infaz servisleri tarafından tahliyeden önce bir model olarak kullanılmaktadır. Elektronik izlemeye başvurulmasında hükümlünün topluma geri dönmesini kolaylaştırmak ve istikrarlı bir şekilde yaşamasına yardım etmek amacı güdülmektedir. Elektronik izleme altında evde infaz kurumu hükümlüler için başvurulabilecek en son ayrıcalık olarak düşünülmektedir. Genel olarak şiddet içerikli suçlardan mahkûm olanlar bu olanaktan yararlanamamaktadırlar. Bu olanağın, cezasının infazının son altı ayından önce hükümlüye sağlanması çok seyrektir. Bununla birlikte, polis, toplum ve mağdurlar arasında ilişki kurmaya çalışan hükümlüler değerdendirme komitesi istisnai olarak son on iki ay için de evde infaz imkânı verebilmektedir. Bu programa başvuru infaz servislerinin yetkisindedir. Ancak, aynı zamanda mahkemeler de, hükümlüyü elektronik izleme altında evde infaza tâbi kılma yetkisine sahiptirler. Elektronik izleme altında cezaları evde infaz edilen hükümlüler bu esnada alkol ve uyuşturucu kullanamayacakları gibi, diğer koşullara da uymak zorundadırlar. Bu koşullara uymayan hükümlü cezaevine geri dönecektir. Yine de, hükümlüye olan güven yüksek olduğundan bilezikten muaf tutulma imkânı da vardır. Programa katılan kişiler çalışma veya günlük olarak derslerini takip etme olanağına da sahiptirler.

Batı Avustralya Eyaleti'nde 1995 tarihli *Sentence Administration Act* ve *Sentencing*

¹⁹ KAMINSKI, Dan/LALANDE, Pierre/DALLAIRE, Jean-Claude: "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", RDPC 2001, sh: 566-574.

Act elektronik izleme altında evde infazı açıkça öngörmektedirler. Birinci kanun hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişilerle ilgilidir. Bu kanuna göre, elektronik izlemeden yararlanabilmek için hükümlünün on iki ayın altında bir cezaya mahkûm olması ve şartla salıverme kurumuna kabul edilmemesi gerekir. Ayrıca hükümlünün cezasının en azından bir ayı veya üçte biri cezaevinde infaz edilmiş olmalıdır. İkinci kanun ise, ücretsiz olarak toplum yararına çalışmaya mahkûm olan kişilere uygulanmaktadır. Bu durumda elektronik izleme altı aydan fazla süremez. Elektronik izlemeye tâbi olan hükümlüler haftalık toplum hizmetinde çalışma saatlerini doldurmak zorundadırlar. İşsiz olan veya part-time çalışan hükümlüler haftada on iki saati, full-time çalışanlar ise altı saati tamamlamak zorundadırlar. Programa katılan kişiler evlerini çalışmak veya iş aramak için, tıbbî nedenlerden dolayı ve önceden izin almak koşuluyla eğlence için terk edebilmektedirler. Programa kabul edilen kişilerin cezalarının üçte biri cezaevinde, üçte biri de elektronik izleme altında evde infaz edilmektedir. Program başarılı olur ise, cezanın kalan kısmı ertelenmekte veya infaz edilmiş sayılmaktadır.

Yeni Güney Galler Eyaleti'nde elektronik izleme Haziran 1992'den itibaren deneme amacıyla önce dört mahkeme tarafından, ardından Aralık 1993'ten itibaren de yedi mahkeme tarafından uygulanmıştır. Deneme aşamasında elektronik izleme genellikle alkollü araç kullanmaktan dolayı veya mülkiyete karşı suçlardan dolayı mahkûm olan kişilere uygulanmıştır. Elektronik izleme hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine ikame edilebilecek bir ceza olarak ele alınmaktadır. 1994 yılında gerçekleştirilen programın değerlendirilmesi, deneme fonksiyonu gören sistemin bütün eyalete genişletilmesini öngören bir kanun tasarısının depo edilmesini sonuçlamıştır. Bu tasarı kanunlaşarak 1997'de yürürlüğe girmiştir. Elektronik izleme en fazla 18 ay hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan hükümlülere yöneliktir ve şiddet içerikli suçlardan mahkûm olanlara uygulanamaz. Elektronik izlemenin uygulanabilmesi için ilgilinin ve birlikte yaşadığı kişilerin rızasının alınması zorunludur. Hükümlünün toplum hizmetinde çalışması velveya bir tretman programına başlaması zorunluluk olarak öngörülebilmektedir.

Kuzey Toprakları Eyaleti'nde elektronik izleme denemeleri 1992 yılında yapılmıştır. Bu denemeler elektronik izleme altında evde infaz programının kabul edilmesini sonuçlamıştır. Bu program yalnızca 17 ve üzeri yaştaki hükümlüler için kullanılmaktadır. Elektronik izleme programı hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif bir ceza olarak ele alınmaktadır. Hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan hükümlü hakkında elektronik izleme altında evde infaz kararı verilmesinden önce mahkeme bir değerlendirme yapmaktadır. Mahkeme bu modele karar verirse, hükümlünün hürriyeti bağlayıcı cezasının cezaevinde infazı yerine on iki aya kadar uzanabilen elektronik izleme altında evde infaz kararı uygulanacaktır. Belirlenen alanda bulunmak zorunda olan kişi alkol kullanmayacağı gibi, izinsiz olarak ikametgâhını da terk edememektedir²⁰.

²⁰ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 3-7.

5) Yeni Zelânda

Yeni Zelânda'nın elektronik izleme konusundaki durumu özellik arz etmektedir. Diğer ülkelerin elektronik izleme konusundaki deneyimlerinin çeşitliliğini göz önünde bulunduran Yeni Zelânda, bu yaptırımın kabul edilmesinde çok ihtiyatlı hareket etme kararı almış ve böylece bir pilot proje gerçekleştirmiştir. 1993 tarihli *Criminal Justice Amendment Act* denemenin hukukî çerçevesini oluşturmaktadır. Bu kanun daha ziyade evde infaz kurumunu düzenlemekteydi. Pilot proje on sekiz ay sürmüştür. Bu on sekiz aylık süreç boyunca otuz yedi hükümlü elektronik izleme altında evde infaz koşullu cezaevinden çıkartılmıştır. Nisan 1995'den itibaren Auckland bölgesinde yapılan bu denemelerin ardından Yeni Zelânda Hükümeti elektronik izlemenin kabul edilmesine karar vermiştir.

Yeni Zelânda infaz makamlarının cezaevlerindeki yoğunluğu önleme kaygısı pilot projenin yapılmasındaki amaca yön veren başlıca unsurdur. Ayrıca hükümlüye yapısal bir destek ve denetim sağlayarak, tahliyesini aşamalı bir yöntem aracılığıyla gerçekleştirmek suretiyle hükümlünün topluma geri dönüşünü kolaylaştırmak diğer unsuru teşkil etmekteydi.

Elektronik izleme altında evde infaz pilot projesi on iki ayın üzerinde hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan, şiddet içerikli suç işlememiş ve hakkında başka bir tedbir uygulanması kararı verilmeyen hükümlülere uygulanmaktaydı. On iki ayın altındaki hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan kişilerin projenin dışında tutulmasının nedeni, bunlar hakkında şartla salıverme kararı verildiğinde gözlemlerinin elektroniğe başvurulmadan gerçekleştirilebilmesiydi.

Elektronik izleme altında bulunan kişi, denetimli serbestlik görevlisi tarafından izin verilen bir iş arama veya işte çalışma, acil tıbbî tedavi, kendisi veya üçüncü bir kişinin ölümü ya da yaralanması bakımından ciddi bir tehlikeden kaçınma, görevli tarafından izin verilen eğitim-öğretime veya rehabilitasyon faaliyetlerine katılma ve görevli tarafından onaylanan başka bir neden hariç olmak üzere, ikametgâhını terk edememektedir.

Elektronik izleme altında evde cezası infaz edilen kişinin ve beraber aynı evde yaşadığı kişilerin bu uygulama için rızası alınmaktaydı. Ayrıca elektronik izlemenin süresi on iki ayı geçememektedir.

Yeni Zelânda Adalet Bakanlığı 1997 yılındaki raporunda, elektronik izleme programının ülkenin diğer bölgelerine de yaygınlaştırılıp yaygınlaştıramayacağı konusunda karar vermek için programın etkinliği hususunda bir değerlendirmede bulunmuştur. Raporda elektronik izlemenin hükümlünün yeniden sosyal bütünleşmesini sağlama bakımından tam olarak başarılı olmadığı belirtilmesinin yanı sıra, programın maliyetinin hürriyeti bağlayıcı cezaların cezaevlerinde infazındaki maliyetten daha az olmadığı da açıklanmıştır. Zira bir hükümlü bakımından programın maliyeti yıllık 44 800 dolar iken, az güvenli bir cezaevindeki bir hükümlünün maliyeti yıllık 43 700 dolardır. Bu değerlendirme raporunda, elektronik izleme altında evde infaz programının cezaevlerindeki

yoğunluğu azaltmak bakımından da fazla etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim bu denemelerin ve değerlendirmelerin ardından elektronik izlemenin yararlı bir yaptırım olmadığı gerekçesiyle Yeni Zelânda'da denemelere son verilmesine ve ülke genelinde yaygınlaştırılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir²¹.

6) Fransa

Fransa'da elektronik izleme kavramı resmî olarak ilk kez Şubat 1989'da milletvekili *Bonnemaison*'un infaz kurumlarının modernleştirilmesiyle ilgili raporunda zikredilmiştir. Raporda infaz kurumlarındaki yoğunluğun önüne geçmek için en azından bazı suçlar bakımından ikârne bir ceza olarak elektronik izlemenin kabul edilmesi teklif edilmekteydi²². Bu fikir parlamento tarafından görevlendirilen Senatör *Guy-Pierre Cabanel*'in 1996 yılında hazırladığı tekerrürün daha iyi önlenmesi hakkındaki raporda yeniden ele alınmıştır. Senatör *Cabanel* elektronik izlemenin aslî bir ceza veya tutuklamaya alternatif olarak kabul edilmesine karşı çıkmakla birlikte, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların veya uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından belirli bir süre sonrasında kalan sürenin infaz modeli olarak bu yeni sistemin benimsenebileceği düşüncesindeydi. 1996 yılında tutuklama hakkındaki kanun ön tasarısı, sanığın müdafî huzurunda rızasının alınması koşuluyla elektronik izleme altında evinde bulunması olanağını soruşturma hâkimine tanıyarak, bu kurumu tutuklamaya alternatif olarak öngörmekteydi. Bu tedbirin süresinin, tutuklamanın altı ayı aşabileceği durumlarda bir yıla sınırlı olması gerektiği düşünülmüştü. Bu yeniliğe karşı hâkim ve avukat meslek örgütlerinin yönelttiği eleştiriler Adalet Bakanlığı'nın tasarısı geri çekmesini sonuçlamıştır. Elektronik izleme Haziran 1996'da Senatör *Cabanel*'in bir kanun teklifine konu olmuş ve 11 Aralık 1997 tarihinde kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir²³. Bu kanun 1958 tarihli Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu (CMUK)'na elektronik izlemeyi düzenleyen madde 723-7 – 723-14'ü eklemiştir.

Nihayet masumiyet karinesinin ve mağdur haklarının korunması hakkındaki 15 Haziran 2000 tarihli kanun, 62. maddesiyle, CMUK'na 144-2. maddeyi eklemek suretiyle, tutuklamanın özgürlükler ve tutuklama hâkiminin kararıyla elektronik izleme altında gerçekleştirebileceğini öngörmüştür. Böylece elektronik izleme Fransa'da hem hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz modeli hem de tutuklamayı gerçekleştirmenin bir şekli olarak ortaya çıkmaktadır²⁴.

²¹ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 23-25.

²² Rapora göre, "hürriyeti kısıtlanan bazı suçlulara uygulanacak bir elektronik izleme sisteminin oluşturulması onların sosyal bütünleşmesini kolaylaştıracaktır ve onları mağdurların zararlarını gerçekten tazmin etme durumuna getirecektir".

²³ KUHN, André/MADIGNIER, Bertrand: "Surveillance électronique: la France dans une perspective internationale", RSCDPC 1998, sh: 676.

²⁴ TOURNIER, Pierre Victor: "Vers des prisons sans détenus?", A propos de l'introduction du placement sous surveillance électronique en France", Bulletin d'information pénologique nos 23 & 24-décembre 2002, sh: 4.

Fransız hukukuna göre elektronik izleme olanağı, her şeyden önce yalnızca hürriyeti bağlayıcı cezaların infazıyla ilgili bir kurumdur. Başka cezalar, örneğin para cezası veya kamu yararına çalışma cezası bakımından uygulama olanağı bulmaz. Elektronik izleme altında bulunma aynı zamanda küçükler açısından da uygulama alanı bulmaktadır (Suçlu çocuklarla ilgili 2 Ocak 1945 tarihli kanun hükmünde kararnameye eklenen 20-8. madde).

Elektronik izleme hem kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan kişilere, hem de uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olup da, infazın son aşamasında olan kişilere uygulanabilmektedir. CMUK md. 723-7'ye göre bu yeni tedbir, "*toplam süresi bir yılı geçmeyen bir veya birden fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûmiyet ya da bir veya birden fazla hürriyeti bağlayıcı cezanın hükümlü tarafından çekildikten sonra kalan toplam süresinin bir yılı geçmemesi hâlinde*" uygulanabilir. Elektronik izleme altında bulunmaya aynı zamanda bir yılı geçmeyen bir süre için şartla salıvermenin denemesi olarak da karar verilebilir (md. 723-7f.3).

Elektronik izlemenin şartla salıvermeden daha önce veya sonra uygulanabilmesi olanağı ve şartla salıvermenin karara bağlanmasının kural olarak yalnızca cezanın yarısının infaz edilmesinden sonra mümkün olması uygulamada güçlükler ortaya çıkarabilmektedir. Ceza infaz hâkimi aşağıdaki üç durumla karşı karşıya kalabilecektir:

– Hükmedilen ceza bir yılı geçmiyor ise, elektronik izleme olanaklıdır. Ancak bu durum, hâkimin cezanın bir kısmını infaz ettirdikten sonra hükümlünün elektronik izleme altında bulunması kararını vermesine veya cezaevinde ya da elektronik izleme altında cezanın yarısının infazını sağladıktan sonra hükümlüyü şartla salıvermesine engel değildir.

– Ceza bir yılın üzerinde ve iki yılın altında ise cezaevinde infaz kaçınılmazdır. Cezanın infazının tamamlanmasına bir yıl kalmış ise, hâkim elektronik izleme seçeneğine başvurabilir. Cezanın yarısı infaz edilmiş ise, hükümlüyü şartla salıverebilir. Örneğin 18 aylık hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûmiyet hâlinde, hükümlü altı ayın sonunda elektronik izleme kurumundan yararlanabilecektir. Şartla salıverilebilmesi için ise, dokuz ay beklemesi gereklidir.

– Hükmedilen ceza iki yılın üzerindeyse şartla salıverme elektronik izlemeden önce rol oynayabilir. Dört yıl hürriyeti bağlayıcı bir ceza söz konusu olduğunda, iki yıllık bir infazın sonunda şartla salıverme düşünülebilir. Ancak hâkim hükümlüyü şartla salıvermek istemezse (örneğin yeniden adaptasyon yönünde ciddi bir güven vermediği gerekçesiyle), bu durumda üç yıllık bir infaz süresinin sonunda elektronik bileziğe bağlı olarak şartla salıverme kararı verilecektir²⁵.

²⁵ PRADEL, "La «prison à domicile» sous surveillance électronique, nouvelle modalité d'exécution de la peine privative de liberté, Premier aperçu de la loi du 19 décembre 1997", sh: 19-20.

Elektronik izleme altında bulunma bir ceza infaz kurumu olduğu için ceza infaz hâkimi tarafından karara bağlanmaktadır (CMUK md. 723-7, 722)²⁶. Bu kararı ceza infaz hâkimi re'sen verebileceği gibi, Cumhuriyet Savcısı'nın veya hükümlünün talebi üzerine de verebilir. Elektronik izleme altında bulunmaya hükümlünün avukatının huzurunda rızasının alınmasından sonra karar verilebilir. Kısacası, cezanın infazı konusunda hâkim ile hükümlü arasında bir anlaşma söz konusudur. Rızanın geçerli olabilmesi bakımından ilgilinin avukatı huzurunda rıza beyanının yapılması zorunlu olduğu için, hükümlünün bir avukat seçmemesi hâlinde baro tarafından re'sen bir avukat tayin edilmesi öngörülme suretiyle, avukatı olan hükümlü ile olmayan hükümlü arasında bir eşitsizlik yaratılmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Ceza infaz hâkiminin elektronik izlemeye ilişkin kararı hükümlünün hak ve yükümlülüklerini de göstermektedir. CMUK md. 723-7'ye göre elektronik izleme altında bulunma, hükümlü bakımından, ceza infaz hâkimi tarafından saptanan periyotlar dışında ikametgâhından veya bu hâkim tarafından tayin edilen başka bir yerden ayrılma yasasını da içerir. Bu periyot ve yerler mesleki bir faaliyetin yerine getirilmesi, bir eğitim veya öğrenimin takip edilmesi, sosyal bütünleşme amacıyla bir staj yapılması veya geçici bir işle meşgul olunması, aile yaşamına katılma, tıbbi bir tretmanın sürdürülmesi göz önünde bulundurularak saptanır. Elektronik izleme altında bulunma hükümlü bakımından, aynı zamanda, ceza infaz hâkimi tarafından görevlendirilen kamu makamlarının davetlerine yanıt verme yükümlülüğü de içermektedir.

Ceza infaz hâkimi, kararında hükümlünün bir takım tedbirlere tâbi kılınmasını öngörebilir. CMUK md. 723-10'a göre, *"ceza infaz hâkimi elektronik izleme altında bulunan kişiyi aynı zamanda Ceza Kanunu madde 132-43 – 132-46'da öngörülen tedbirlere tâbi tutabilir"*. Ceza Kanunu'nun bu maddeleri deneme altında ertelemeye ilişkin olarak öngörülecek bazı tedbirleri düzenlemektedir.

Elektronik izleme altında bulunan kişi izlemenin yapıldığı yerdeki ceza infaz hâkiminin denetimi altındadır. Elektronik izleme altında bulunmanın uzaktan denetimi, bu görevin yerine getirilmesi için isimler içeren verileri otomatik işleme tâbi tutma yetkisine sahip infaz idaresi memurları tarafından sağlanmaktadır. Denetimi gerçekleştirmekle görevli infaz idaresi görevlileri, elektronik izleme altında bulunma kararında belirlenen periyotların sınırları çerçevesinde hükümlüyle görüşmek için izlemenin yapıldığı yere gidebilirler. Bununla birlikte, denetimin uygulandığı kişinin rızası olmadan ikametgâhına giremezler. Bu görevliler incelemelerini derhal ceza infaz hâkimine rapor etmek zorundadırlar (CMUK md. 723-9). Gece veya sürekli yapılan ziyaretler tasvip edilmemektedir. Ancak merkezi bilgisayar hükümlünün yokluğu yönünde sinyal verirse gece ziyareti olanaklı kılınabilir.

Ceza infaz hâkimi hükümlünün el veya ayak bileğine takılan aygıtın taşınmasının sağlığı için sakınca teşkil edip etmediğini incelemesi için her zaman bir hekim tayin edebilecektir²⁷. Bu tayin hükümlünün talebi üzerine de yapılabilecektir. Tıbbi rapor dosyaya konulacaktır (CMUK md. 723-12).

Ceza infaz hâkimi, re'sen veya hükümlünün talebi üzerine ve Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra elektronik izleme altında bulunmanın yerine getirilmesi koşullarını ve buna bağlı tedbirleri değiştirebilecektir (CMUK md. 723-11).

Elektronik izleme altında bulunan hükümlünün kötü davranışları tedbir kararının geri alınmasını sonuçlayacak ve bunun sonucu olarak da cezanın infazı cezaevinde gerçekleştirilecektir. Elektronik izlemenin kaldırılmasının nedenleri, bunun yer ve zamanına ilişkin koşulların yerine getirilmemesi, hükümlünün açık kötü davranışları, elektronik izlemeye bağlanan tedbirlere uymama, yeni bir mahkûmiyet kararı, infaz koşullarındaki gerekli değişikliklerin hükümlü tarafından reddedilmesi ve hükümlünün talebinden ibarettir. Elektronik izleme olanağının kaldırılması gerektiğini düşünen hâkim, sözlü duruşmada savcılığın taleplerini dinledikten sonra avukatının huzurunda hükümlüyü dinler ve kararını verir. Elektronik izleme altında bulunma kararının geri alınması hâlinde, hükümlünün elektronik izleme altında bulunduğu günler cezasının infazında hesaplanıp düşüldükten sonra, kalan ceza süresi cezaevinde infaz edilir. Geri alma kararı on gün içerisinde cezaların infazı konusunda karar veren istinaf mahkemesi önünde itiraz konusu yapılabilecektir (CMUK md. 723-13)²⁸.

15 Haziran 2000 tarihli kanunun 62. maddesiyle CMUK'na dahil edilen ve tutuklanmanın elektronik izleme altında da yapılabilmesine olanak sağlayan madde 144-2 ise şöyledir: *"Tutuklamaya karar verildiği takdirde, tutuklama, özgürlükler ve tutuklama hâkiminin re'sen ya da ilgilinin veya soruşturma hâkiminin talebi üzerine vereceği kararlar, madde 723-7 ve devamında öngörülen koşullara göre, ilgilinin rızasıyla gerçekleştirilebilir. Özgürlükler ve tutuklama hâkimi, özellikle ilgili kişi ikametgâhında bulunan ve on yaşından küçük bir çocukla ilgili olarak velayet yetkisini kullandığı takdirde, onun ailevi durumunu göz önünde bulundurur. Bu tedbirin yerine getirilmesi bakımından özgürlükler ve tutuklama hâkimi ceza infaz hâkimine verilen yetkileri kullanır"*.

²⁷ CMUK md. 723-8 şöyledir: *"Tedbirin yerine getirilmesinin denetimi, ceza infaz hâkimi tarafından belirlenen bir yerde, saptanan her periyot bakımından hükümlünün varlığının veya yokluğunun uzaktan tespit edilmesine olanak sağlayan bir yöntem aracılığıyla sağlanır. Bu yöntemin kullanılması, izleme altında bulunan kişiye elektronik izleme altında bulunma süresi boyunca bir verici barındıran bir aygıtın taşınması zorunluluğunu sonuçlayabilir"* (f.1). *"Bu amaçla kullanılacak yöntem Adalet Bakanlığı tarafından onaylanır. Yöntemin kullanılması kişinin onuruna, bedensel bütünlüğüne ve özel yaşamına saygıyı güvence altına almalıdır"* (f.2).

²⁸ Elektronik izlemeye ilişkin Fransız düzenlemesinin açıklanması için bkz. COUVROT, Pierre: *"Une première approche de la loi du 19 décembre 1997 relative au placement sous surveillance électronique"*, RSCDPC 1998, sh: 374 vd.; LEVASSEUR, Georges/CHAVANNE, Albert/MONTREUIL, Jean/BOULOC, Bernard: *Droit pénal général et procédure pénale*, 13e éd., Paris 1999, sh: 347-348.

²⁶ Ceza infaz hâkimine ilişkin olarak bkz. PRADEL, Jean: *Manuel de droit pénal général*, 14e éd., Paris 2002, sh: 626-627; PRADEL, Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, sh: 116-117.

7) Belçika

Belçika'da 20 Aralık 1996 tarihinde Bakanlar Kurulu cezaevlerindeki yoğunlukla mücadeleyle yönelik bir tedbirler paketini onaylamıştır. Pakette yeni cezaevlerinin inşa edilmesi ve hükümlülerin gözlemi için yeni sözleşmeli personel alımının yanı sıra, elektronik izleme altında evde infaz denemesinin yapılacağı açıklanmaktaydı. 1 Nisan 1998'de pilot proje hayata geçirilmiştir. Bu denemenin 1 Ekim 1999'a kadar sürdürülmesi öngörülmüştü²⁹.

Belçika'da elektronik izleme altında evde infaz hürriyeti bağlayıcı cezalar ile diğer geleneksel yaptırımlar arasında bir ara çözüm olarak tanımlanmaktadır. Belçika Adalet Bakanlığı'nın 10 Eylül 1999 tarihli yayınında, elektronik izleme, *"belirli bir zaman diliminde hükümlüyle anlaşarak önceden saptanan yer ve periyotlarda hükümlünün hazır bulunmasını gözetlemek için elektronik aracın kullanıldığı bir denetim şekli"* olarak ve infaz politikasının modernleştirilmesi kaygısı çerçevesinde sunulmaktadır. Aynı yayına göre, elektronik izleme hürriyeti bağlayıcı cezaların bir ikamesidir. Bu seçenek "zararın giderilmesi" düşüncesinin bir sonucudur. Başka bir deyişle, suçun yol açtığı zararın tazmin edilmesinin yanısıra, suçlu, mağdur ve toplum arasında bozulan ilişkiyi onarmak amacını gütmektedir. Ayrıca hürriyeti bağlayıcı cezadan doğacak zararın da asgari düzeye indirilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmaktadır³⁰.

2000 yılında elektronik izleme programının bütün Belçika'ya yaygınlaştırılması amacıyla bu seçenek bir yapıya kavuşturulmuştur. Elektronik izleme 30 Haziran 2000 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun almış olduğu kararla kurumsallaştırılmıştır. 2000 yılı Sonbaharında İnfaz Kurumları Genel Müdürlüğü bünyesinde Elektronik İzleme Ulusal Merkezi kurulmuş ve personel alımı yapılmaya başlanmıştır.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz modeli olarak elektronik izlemenin düzenlenmesine ilişkin Adalet Bakanlığı'nın 12 Nisan 2001 tarihli genelgesiyle elektronik izleme bütün Belçika'ya yaygınlaştırılmıştır. Bu düzenlemeye göre, elektronik izleme en az on beş günlük bir süreç boyunca, tedbirden yararlanmanın dışında tutulmayan³¹, tedbire önceden rıza gösteren, belirli zamanlarda bir uğraşla meşgul olabilen³², bir eve ve telefon

²⁹ KAMINSKI, "L'assignation à domicile sous surveillance électronique: de deux expériences, l'autre", sh: 626.

³⁰ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 8.

³¹ Ceza Kanunu'nun 372-386ter maddelerinde öngörülen küçüklerle yönelik işlenen veya iştirak edilen eylemlerden dolayı mahkûm olanlar; çıkar amaçlı organize suçluluk çerçevesinde uyuşturucu kaçaklığından dolayı mahkûm olanlar; insan ticaretinin cezalandırılması amaçlı hükümler içeren 13 Nisan 1995 tarihli kanunun 1-6. maddelerinde öngörülen eylemlerden mahkûm olanlar ve suçluların idadesi talebine konu olan hükümlüler elektronik izleme tedbirinden yararlanamayacaklardır (KAMINSKI/LALANDE/DALLAIRE, "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", sh: 562, dn: 5).

³² Özellikle mesleki bir faaliyetin, ev işlerinin, bir öğrenimin, bir terapinin gerçekleştirilmesi ya da bu faaliyetlere hazırlanılması söz konusu olabilmektedir (KAMINSKI/LALANDE/DALLAIRE, "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", sh: 562, dn: 6).

bağlantısına sahip ve engel bir durumu bulunmayan³³ hükümlülere uygulanabilir. Bir hükümlünün elektronik izleme tedbirinden yararlanabilmesi için, somut hürriyeti bağlayıcı cezanın ve cezaların toplam süresinin üç yılı aşmaması gerekir. Bu toplam süre üç yılı aştığı takdirde, şartla salıverme usulü çerçevesinde personel toplantısı olumlu görüş bildirir ya da hükümlü cezasının son altı ayında bulunuyor ise elektronik izleme uygulama alanı bulabilir³⁴.

8) Hollanda

Hollanda'da Haziran 1995'de deneme niteliğindeki elektronik izleme projesi hayata geçirilmiştir. Haziran 1995 ile Ocak 1997 tarihleri arasında 126 kişi ortalama 3,5 aylık bir süre için elektronik izleme altında bulunmuştur. 1999 Sonbaharında Adalet Bakanı projenin kişiye çalışma ve eğitim gibi faaliyetleri takip etme olanağı sunduğu gerekçesiyle devam ettirilmesi niyetini açıklamıştır.

Hollanda'da hürriyeti bağlayıcı cezaların ikamesi olan elektronik izleme hem bir ceza tedbiri hem de şartla salıverme tedbiri olarak uygulanmaktadır.

Elektronik izleme çalışma, öğrenim ve okul gibi uğraşları içeren haftada ortalama otuz altı saatlik bir faaliyet programının yanısıra, spor veya dinî faaliyetler gibi toplum içerisinde izin verilen sosyal faaliyetleri de içermektedir. Elektronik izlemenin yapıldığı yere ani ziyaretlerin yapılması mümkündür. Programın başlangıcında Cumartesi iki saat ve Pazar günü hükümlü için boş zamandır. Boş zaman süresi daha sonra aşamalı olarak artırılmaktadır. Nihayet geriye kalan süre de geceleri infaz periyodunu teşkil etmektedir³⁵.

Elektronik izleme Hollanda'da gerek hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının son aşamasında gerekse kamu yararına çalışmaya bağlı olarak uygulama alanı bulmaktadır. Gerçekten infaz edilmekte olan hürriyeti bağlayıcı cezanın belirli bir kısmının cezaevi dışında çektilmesi infazın son aşamasında elektronik izleme uygulamasında güdülen bir amaçtır. Kamu yararına çalışma ile birleştirilen elektronik izleme altı ila on iki aylık hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının yerini tutabilecektir.

Denetimli serbestlik servisi elektronik izlemenin uygulanabileceği adayları tespit edip, hükümlünün gözlemlenmesini ve denetlenmesini sağlamaktadır. Mahkeme kamu yararına çalışmaya hükmettiği takdirde, hükümlünün elektronik izleme altında bu-

³³ Hükümlünün engel durumları arasında şunlar zikredilmektedir: Hükümlünün kişiliği ve cezaevindeki davranışları nedeniyle yeniden sınıflandırılması olasılığı, yeniden suç işleme riski, üçüncü kişilerin vücut bütünlüğünü tehdit riski, ailevi durumunun elektronik izleme tedbiriyle uyumsuzluğu, hükümlünün mağdur(lar) karşısındaki tutumu (KAMINSKI/LALANDE/DALLAIRE, "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", sh: 562, dn: 7).

³⁴ KAMINSKI/LALANDE/DALLAIRE, "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", sh: 561-562.

³⁵ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", Annexe: "Description de quinze expériences de surveillance électronique dans neuf pays", sh: 25-26.

lunması kararını da verecektir. Infaz idaresi ise, hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının son safhasında elektronik izlemenin uygulanması kararını verecektir.

Çalışma bu programın esas unsurudur. Elektronik izleme altında bulunanların dörtte üçü haftada 36 saat mesleklerini icra etmekte veya gönüllü projelere katılmaktadırlar.

Elektronik izleme küçükler bakımından tutuklamaya alternatif olarak kabul edilmiştir. Böylece bu yöntem küçüğün gün boyunca öğrenimini devam ettirebilmesini, gece ise tedbirin uygulanmasını sağlamaktadır³⁶.

9) İsveç

İsveç suç politikası bir süreden beri ceza yaptırımlarının infazına ilişkin olarak daha az baskıncı bir yönelimi takip etmektedir. Bu durum denetimli serbestlik tedbirinin gelişimini sağlayarak, mahkemeleri daha ziyade hürriyeti bağlamayan yaptırımlara karar verme konusunda cesaretlendirmiştir. Hedeflenen amaç yalnızca cezaevlerini boşaltmak değil, aynı zamanda varlık nedeni suçlunun sosyal bütünleşmesi olarak görülen ceza yaptırımlarının toplumsallaşmasını sağlamak için gerekli koşulların oluşturulmasıdır.

İsveç'te elektronik izleme, böyle bir suç politikası çerçevesinde kabul edilmiştir. Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif olarak elektronik izlemenin uygulanması İsveç'te deneme biçiminde tartışılmıştır. Bu deneme, ulusal cezaevleri ve denetimli serbestlik idaresine altı bölgede iki aya eşit veya iki ayın altındaki kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazını elektronik izleme altında yoğun gözetim şeklinde gerçekleştirmesine izin veren 1 Ağustos 1994 tarihli kanunla olanaklı kılınmıştır.

Denemenin ilk iki yılı boyunca elektronik izleme altında yoğun gözetim uygulaması bir değerlendirmeye tâbi tutulmuş ve elde edilen sonuçlar cesaret verici olmuştur. Uygulama süreci boyunca bu yeni cezanın anlamlı bir sayıdaki olaylar bakımından etkili olduğu ortaya çıkmış ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif olarak değerlendirilmiştir.

Sonunda hükümet denemenin 1 Ocak 1997'den itibaren 1998 yılı sonuna kadar uzatılmasına ve 1 Ağustos 1994 tarihli kanunun uygulamasının küçük değişikliklerle ulusal düzeyde yaygınlaştırılmasına karar vermiştir. Bundan böyle, en fazla üç aylık bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan hükümlülere elektronik izleme altında yoğun gözetim seçeneği uygulanabilecektir³⁷.

İsveç yaptırım sistemini incelemekle görevli hükümet komisyonu bu yeni yaptırımın uygulanması için yönergeler hazırlamıştır. Bu yönergeler göre, mahkeme en fazla üç aylık bir hürriyeti bağlayıcı cezaya karar verirse, bu cezanın elektronik izleme altında yo-

ğun gözetim şeklinde infaz edilmesine karar verme yetkisine de sahiptir. Mahkeme böyle bir kararı hükümlü, denetimli serbestlik servisi ve cezaevleri ve denetimli serbestlik bölge idaresi tarafından yerine getirilen bazı işlemlerin yapılmasından sonra alabilir. Üç aya kadar varan hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her hükümlü cezasının toplum içerisinde infaz edilmesi olanağı konusunda bilgilendirilir. Hükümlü yoğun gözetime ilişkin koşullar ve yükümlülükler hakkında bilgi alır. Hükümlü böyle bir ceza infaz rejimine tâbi olmayı isterse, talebini yazılı olarak yapmak zorundadır. Talebin ardından ilgilinin elektronik izleme altında yoğun gözetim süjesi olmasına olanak sağlayan gerekli koşulların incelenmesi aşaması gelir. Böyle bir incelemeyi yapmakla görevli olan denetimli serbestlik servisi söz konusu olayın değerlendirilmesine ve yoğun gözetimin içeriğinin saptanmasına başlar. İlgilinin yanısıra onunla yaşayan herkesin yoğun gözetim ve elektronik izlemeye yazılı olarak rıza göstermesi gereklidir. Hükümlünün elektronik izleme altında yoğun biçimde gözlemlenebileceği yönündeki cezaevleri ve denetimli serbestlik bölge idaresinin görüşünden sonra mahkeme kararını verecektir. Bu yaptırımın infazına hürriyeti bağlayıcı cezanın kesinleşmesinden itibaren en geç dört ay içerisinde başlanması gerekir.

Bir hükümlünün böyle bir infaz rejimine tâbi olmasının uygun bulunması için şu koşulların yerine getirilmesi kaçınılmazdır: ilgili elektrik ve telefon ağıyla donanımlı uygun bir konuta sahip olmalıdır; yoğun gözetim yalnızca evde infazdan ibaret olmadığı için, hükümlü çalışmak veya öğrenimine devam etmek veyahut da süresi en azından part-time çalışma süresine eşit olan uygun bir faaliyette bulunmak zorundadır; hükümlü denetimli serbestlik servisi tarafından karar verilen projeye rıza göstermek zorundadır; uyuşturucu, alkol veya bir hekim tarafından reçeteye verilmeyen ilaç kullanımı yasaktır; yoğun gözetim süresi boyunca hükümlü günlük belirli bir miktar ücret ödemek zorundadır³⁸.

İsveç'te yoğun gözetim elektronik izlemenin tamamlayıcı ve zorunlu ögesi olarak kabul edilmektedir. Gözetimin yoğunluk derecesi, kural olarak, hükümlünün kişiliğine ve özel ve meslek yaşamının koşullarına göre belirlenmektedir. Elektronik izleme altında yoğun gözetimin önemli görünümülerinden birisi de, hükümlüye yardım programı sağlayan denetimli serbestlik görevlileriyle hükümlünün sık ve yoğun bir temas kurmasıdır. Hükümlü denetimli serbestlik görevlisi veya bu amaçla görevlendirilen bir kişi tarafından kural olarak haftada iki defa ziyaret edilmektedir. Aynı şekilde irtibat telefon aracılığıyla da sürdürülebilmektedir. Yine hükümlünün düzenli aralıklarla denetimli serbestlik bürosuna gelmesi sağlanabilmektedir. Hükümlünün uyuşturucu veya alkol kullanıp kullanmadığını tespit etmek amacıyla kan, idrar veya alkol testi yapılabilir. Denetimli serbestlik servisi, hükümlünün iş yerindeki veya yoğun gözetim programında bildirmediği bir faaliyetin yerine getirildiği yerdeki devamlılığını denetleyecek bir kişi de tayin

³⁶ TAK, Peter J.P.: "Sanctions et mesures appliquées dans la communauté aux Pays-Bas", RPDP 1999, sh: 375-377.

³⁷ TOMIC-MALIC, Mirjana: "Expérience suédoise de surveillance électronique", RPDP 1999, sh: 131-132.

³⁸ TOMIC-MALIC, "Expérience suédoise de surveillance électronique", sh: 132-133.

etmektedir. Hükümlünün yükümlülüklerini yerine getirmemesi iki olasılık çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Birinci olasılığı teşkil eden önemli bir aykırılık hâlinde, elektronik izleme altında yoğun gözetim iptal edilir ve cezanın kalan kısmı cezaevinde infaz edilir. Önemli aykırılık olarak uyuşturucu veya alkol kullanımının doğrulanması için yapılacak testleri reddetme, bir faaliyetin gerçekleştirildiği yere gitmemek, eve makul görülemeyecek kadar geç gelmek örnek gösterilmektedir. İkinci olasılık olan önemsiz bir aykırılık durumunda, hükümlü uyarılabilir veya denetim tedbirleri yoğunlaştırılabilir³⁹.

Yoğun gözetim programı ilgilinin kişisel, sosyal ve suçluluk durumuna göre denetimli serbestlik servisi tarafından hazırlanmaktadır. Bu program temel olarak şu esaslara dayanmaktadır: hükümlü kendisine gelir getiren bir faaliyeti icra etmek veya bir eğitim-öğretim programı takip etmek zorundadır; aile bütünlüğü korunmalıdır veya önceden ailevi sorunlar varsa bunlar giderilmiş olmalıdır; hükümlünün güçlük yaşaması durumunda denetimli serbestlik görevlisi tarafından zamanında somut bir yardım önerilmelidir; hükümlü, uyuşturucu madde tutkunluğu hâlinde bir tretman programı izlemek ya da suça eğilimli davranışların değiştirilmesine yönelik bir programı takip etmek zorundadır; denetimli serbestlik servisi oldukça sıkı bir denetimi empoze etmelidir; nihayet hükümlü bir miktar para ödemek zorundadır. Bu paranın ödenmesindeki amaç, cezaevi duvarlarının dışında cezasını çeken hükümlünün bir işe sahip olamayan hükümlülere göre mali açıdan daha ayrıcalıklı olduğu fikriyle açıklanmaktadır. Bu para suç mağdurlarına yardım fonuna yatırılmaktadır⁴⁰.

10) Almanya

1992 yılında Hannover'de yapılan 59. Alman Hukukçular Günü'nde elektronik izleme konusu tartışılmıştır. Bu toplantıda elektronik izleme aleyhindeki görüşler daha fazla taraftar bulmuş, sonuç raporunda da elektronik izlemenin reddedilmesi eğilimi belirmiştir. Ancak günümüzde durum elektronik izlemenin lehine değişmiş görünmektedir⁴¹. Gerçekten Almanya'nın bazı eyaletlerinde elektronik izlemenin alternatif yaptırım olarak uygulanması düşünülmektedir. Bu konuda planları olduğu bilinen eyaletler Berlin, Hamburg, Hessen ve Baden-Württemberg'dir⁴².

Bazı eyaletlerin adalet bakanlarının oluşturduğu "elektronik izleme altında evde infaz konusundaki çalışma grubunun" 18 Mart 1999 tarihli sonuç raporuna göre, evde infaz özel bir ceza infaz şekli olmalıdır. Bunun için ise, Infaz kanunu'nun 1. maddesi şöyle değiştirilmeli ve Infaz Kanunu'na şu şekilde bir 10a maddesi eklenmelidir⁴³:

³⁹ TOMIC-MALIC, "Expérience suédoise de surveillance électronique", sh: 133.

⁴⁰ TOMIC-MALIC, "Expérience suédoise de surveillance électronique", sh: 135.

⁴¹ WALTER, Michael: "Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme (Electronic Monitoring), Kapasitesinin Üstünde Dolu Cezaevlerine Bir Çözüm", (Çev.: Mehmet Emin ARTUK/Ayşe NUHOĞLU), IBD 2001, sh: 30.

⁴² WALTER, "Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme (Electronic Monitoring), Kapasitesinin Üstünde Dolu Cezaevlerine Bir Çözüm", sh: 17-18, 25, 29.

⁴³ Bu konuda bkz. WALTER, "Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme (Electronic Monitoring), Kapasitesinin Üstünde Dolu Cezaevlerine Bir Çözüm", sh: 28-29 ve dn: 38.

Madde 1: "Bu kanun hürriyeti bağlayıcı cezaların ceza infaz kurumlarında ve elektronik izleme altında evde infazını düzenler".

Madde 10a: "Federe Hükümetler, elektronik izleme altında evde infazın koşullarının oluşması ve ilgilinin kaçacağı veya başka suçlar işleyeceği şüphesinin bulunmaması hâlinde, hükümlüler hakkında 6 aya kadar elektronik izleme altında evde infaz uygulamasına ilişkin yönetmelik düzenlemeye yetkilidirler.

Elektronik izleme altında evde infazın uygulanabilmesi, hükümlünün rızasının yanı sıra aynı evde onunla birlikte yaşayan yetişkinlerin de kabulünü gerektirir.

1 ve 2. fıkralarda belirtilen koşullar yanında, hükümlüler elverişli konutu ispat etmiyorlarsa veya kabul edilebilir bir uğraşları yoksa, elektronik izleme altında evde infaz talebi reddedilir. Tatil ve infazın yumuşatılmasına ilişkin izinlere yönelik hukukî şartlar aynen geçerlidir.

Evde infaz kesintiye uğramaz.

Elektronik izlemenin masraflarını adli idare üstlenir. Kalan masrafları, özellikle ilgilinin sağlık masrafları ile iâşesini kendisi karşılar.

Yönetmeliği çıkarma yetkisi 4 yıl sürelidir".

Elektronik izleme altında evde infaz şekli Alman hukukuna dahil edilmek isteniyor ise, ortaya çıkabilecek anayasal sorunlara dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Elektronik izleme altında evde infazın uygulanmasının insan onuruna (AY md. 1/1, AİHS md. 3), konut dokunulmazlığına (AY md. 13), haberleşme ve posta sırrı özgürlüğüne (AY md. 10), seyahat özgürlüğüne (AY md. 104) ve kişiliği geliştirme hakkına (AY md. 2/f.1) ilişkin kurallara uygun olması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca evde infazın uygulama olanağı bulabilmesi için şekli bir kanunla düzenlenmesinin ve hürriyeti kısmi kısıtlama niteliği nedeniyle hâkim kararıyla hükmedilmesinin zorunlu olduğu Anayasa'nın 104. maddesine dayanılarak beyan edilmektedir⁴⁴.

11) Türkiye

2003 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nın kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların özel infaz şekilleri başlıklı 66. maddesinin 4. bendine göre, "hükümlülük süresi altı ayı geçmeyen kadınlar hakkında hükmedilen cezaların, elektronik alete bağlanması suretiyle oturduğu yerde çektirilmesine, hükümlünün veya hükümlünün rızası bulunmak koşuluyla kanunî vekili veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine mahkemece karar verilebilir". Bu rejime uymama hâlinde ise, hükümlünün geriye kalan cezasının cezaevinde aynen infaz edileceği (md. 66/son) ve hakkında iki aya kadar hapis cezasına hükmedileceği belirtilmektedir (md. 462/son).

⁴⁴ WALTER, "Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme (Electronic Monitoring), Kapasitesinin Üstünde Dolu Cezaevlerine Bir Çözüm", sh: 25-27.

Bu maddenin gerekçesinde, "bazı yabancı ülkelerde olduğu gibi (4) numaralı bentte kadın mahkûma bir bilezik takmak suretiyle cezaı oturduğu yerde çekmesine karar verilebilecek ve bu suretle oturduğu yerde kalıp kalmadığı kontrol edilebilecektir" açıklaması yer almaktadır.

Bu düzenleme gereğince, elektronik alete bağlı olarak evde infaz şeklinin yalnızca kadınlara uygulanması bir cinsiyet ayrımcılığı oluşturduğundan eşitlik ilkesine (AY md. 10) aykırılık teşkil edecektir.

Tasarı iki yıl ve daha az süreli hapis ve hafif hapis cezalarının kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza sayılacağını belirttikten sonra (md. 59/2), elektronik alete bağlı olarak evde infazı altı aya kadar olan kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarla sınırlaması bir tutarsızlık örneği olmuştur. Elektronik izleme altında evde infaz seçeneği benimsenmek isteniyorsa, bunun bütün kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara uygulanmasını sağlayacak bir düzenlemenin getirilmesi daha yerinde bir çözüm olacaktır.

C) ELEKTRONİK İZLEMENİN ÇEŞİTLİ GÖRÜNÜMLERİ

1) Aslı Ceza Olarak Elektronik İzleme

Büyük Britanya'da *Criminal Justice Act 1991'de Criminal Justice and Public Order Act 1994* ile yapılan değişiklik sonucunda elektronik izleme altında evde bulunma aslı bir ceza olarak benimsenmiştir. Bu sisteme göre, mahkeme elektronik izleme altında geceleri evde infaz kararını verme olanağına sahiptir. Yargıç, bu cezaya, hükümlünün ikamet ettiği yerde böyle bir tekniğin kullanılabilmesi yönünde kendisine infaz idaresi tarafından bir bildirimin yapılması durumunda karar verebilecektir. Bu cezaya basit suçlardan dolayı hükmedildiğini burada da yineleyelim. Bu çerçevede elektronik izleme altında bulunma cezası hükümlünün davranışları üzerinde tam bir denetimin uygulanmasını sağlamaktadır. Aynı şekilde sorunlu veya hasta hükümlülere özel bir tretman programına katılma veya ev ya da hastane ortamında tedavilerinin devam edilmesi olanağını sunmaktadır⁴⁵.

Avustralya'nın Yeni Güney Galler ve Kuzey Toprakları Eyaletleri ve Kanada'nın Saskatchewan Eyaleti de elektronik izlemeden aslı bir ceza olarak yararlanmaktadır.

2) Tutuklamaya Alternatif Bir Tedbir Olarak Elektronik İzleme

Büyük Britanya'da 1989 yılında elektronik izleme altında evde bulunma dava öncesinde veya sırasında sanıklar hakkında tutuklamaya alternatif bir tedbir olarak kabul edilmiş, ancak çeşitli nedenlerden dolayı fazla bir uygulama alanı bulamamış ve terk edilmiştir.

⁴⁵ PAPTAEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 119-120.

Fransa'da masumiyet karinesinin ve mağdur haklarının korunması hakkındaki 15 Haziran 2000 tarihli kanun CMUK'na bir madde ekleyerek elektronik izlemenin tutuklamaya alternatif bir tedbir olarak uygulanabileceğini öngörmektedir. Bu tedbire, özgürlükler ve tutuklama hâkimi tarafından sanığın rızası alındıktan sonra, ailevi durumu da göz önünde bulundurularak, karar verilebileceği öngörülmüştür (CMUK md. 144-2).

Hollanda'da küçükler için gündüz öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak amacıyla elektronik izleme altında geceleri evde bulunma tutuklama yerine uygulanabilen bir tedbir olarak kabul edilmiştir⁴⁶.

Tutuklamaya alternatif bir tedbir olarak elektronik izleme altında evde bulunmada geçen sürenin ileride verilebilecek cezadan düşölüp düşölmeyeceği önemli bir sorun teşkil etmektedir. Büyük Britanya'da 1989'da kabul edilen sistemde, olağan şekildeki tutuklamadan farklı olarak, elektronik izleme altında geçen sürenin cezanın hükmedilmesinde hesaplanmaması kabul edilmiştir⁴⁷. Fransa'da ise, tutukluluk süresinin cezadan mahsubunu düzenleyen CMUK md. 716-4 elektronik izleme altında geçirilen süre bakımından herhangi bir istisnaya yer vermediğinden, bu sürenin de cezanın hesaplanmasında düşöleceği sonucuna varmak gerekir.

3) Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Infaz Modeli Olarak Elektronik İzleme

Fransız, Belçika, Hollanda, İsveç, Kanada'nın İngiliz Kolombiyası, Ontario ve Newfoundland Eyaletleri hukuklarında ve Türk Ceza Kanunu 2003 Tasarısı'nda (md.66) elektronik izleme altında evde infaz kurumu bağımsız aslı bir ceza olarak değil, hürriyeti bağlayıcı cezaların bir infaz modeli olarak kabul edilmektedir. Almanya'da da Infaz Kanunu'nda yapılması istenilen değişiklikle elektronik izlemenin hürriyeti bağlayıcı cezaların bir infaz biçimi olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

D) ELEKTRONİK İZLEMeye İLİŞKİN TEMEL SAPTAMALAR

Burada çeşitli ülke hukuklarına ilişkin bilgiler göz önünde bulundurularak elektronik izleme seçeneği konusunda saptanan temel esaslar kısaca ele alınacaktır.

⁴⁶ Tutuklamaya alternatif tedbir olarak evde bulunma İtalya'da da mevcuttur. Bu tedbir sanığın belirli bir zaman dilimi boyunca konutunu ya da tedavi veya yardım amaçlı bir kamu kurumunu terk etmeme yükümlülüğünden ibarettir (CMUK md. 284). CMUK md. 284/f 5'e göre, "Evde bulunmaya tâbi tutulan kişinin tutukluluk hâlinde bulunduğu kabul edilmelidir". Bu tedbire ilişkin gözetim yetkisi, savcılığa veya her an denetimleri gerçekleştirebilecek olan adli polise verilmektedir. Ancak bu tedbirin denetiminde elektronik bilezik yöntemi kullanılmamaktadır. Denetim telefonla arama veya evi ziyaret gibi başka yollarla sağlanmaktadır (PRADEL, Droit pénal comparé, sh: 580; PAPTAEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 120).

⁴⁷ KUHN/MADIGNIER, "Surveillance électronique: la France dans une perspective internationale", sh: 674.

1) Elektronik İzlemenin Kanun Tarafından Düzenlenmesi

Elektronik izlemeyi kabul eden ülkelerin çoğunluğu bu yaptırımı denemeden veya kurumsallaştırmadan önce hukuksal alt yapısını hazırlamışlardır ve böylece de konuya ilişkin bir mevzuatı hukuk sistemlerine dahil etmişlerdir. Bu mevzuatlar açıkça elektronik izleme kavramını kullanmakta, deneme sürecini belirtmekte ve programın yöneleceği kişileri tanımlamaktadırlar. Elektronik izleme altında infaz kurumu temel hakları önemli derecede sınırladığı için kanunla düzenlenmesi gerektiği genel olarak kabul edilmektedir. Nitekim Büyük Britanya, Fransa, İsveç, Yeni Zelânda, Güney Avustralya Eyaleti, Yeni Güney Galler Eyaleti'nde elektronik izleme olanağı kanunla kurumsallaştırılmıştır. Ancak Belçika'da elektronik izleme idari bir işlemle (12 Nisan 2001 tarihli genelge) kabul edildiği için, parlâmenter bir tartışmadan geçirilmeden ve Parlâmento'nun bu konudaki görüşü tespit edilmeden elektronik izlemenin hukuk sistemine sokulmasından dolayı demokratik bir tercihin ortaya konulmadığı ileri sürülmüştür⁴⁸.

2) Elektronik İzlemenin Benimsenmesinden Önce Denenmesi

Elektronik izlemeyi kabul etmek isteyen ülkelerin çoğunluğu bu kurumu ulusal düzeyde benimsemeden önce bir deneme yapmayı öngörmüşlerdir. Avustralya (Yeni Güney Galler, Kuzey Toprakları), Yeni Zelânda, Belçika, Büyük Britanya, Hollanda, İsveç ve Kanada (İngiliz Kolombiyası, Ontario, Saskatchewan) bir deneme sürecinin ardından elektronik izleme konusundaki kararlarını vermişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa ise bu yolu tercih etmemişler, doğrudan bir uygulamaya geçmişlerdir. Elektronik izleme denemesi yapan ülkeler genellikle bu sürecin sonunda bu yaptırım şeklini kurumsallaştırmışlardır. Ancak Yeni Zelânda on sekiz aylık bir denemenin ardından bir değerlendirme yaparak elektronik izlemenin kabul edilemeyeceğine karar vermiştir. Ayrıca Kanada'nın Ontario Eyaleti de Nisan 1989 – Ocak 1990 arasında gerçekleştirdiği ilk denemenin ardından elektronik izlemenin verimli olmadığı sonucuna vararak bu uygulamaya son vermekle birlikte, 1996 yılında yeniden kabul etmiştir.

3) Zayıf Bir Tekerrür Riski Taşıyan Kişilerin Hedeflenmesi

Elektronik izleme altında evde infaz programları tekerrür bakımından düşük bir risk taşıyan suçluları hedef alma eğilimindedir. Bu programlar genelde trafik suçları, hırsızlık gibi basit suçların failleri için uygulanmaktadır. Bütün programlar şiddet suçları ile cinsel nitelikteki suçları uygulama bakımından hariç tutmaktadırlar.

4) Elektronik İzlemeye Rıza Gösterilmesi Koşulu

Elektronik izlemeyi benimseyen hukuk sistemleri bu yaptırımın uygulanacağı kişinin ve bu kişiyle birlikte yaşayanların rızasının alınmasını şart koşturmaktadırlar. İsveç Hukuku bu rızanın yazılı olarak yapılmasını gerekli görmektedir. Bununla birlikte, Büyük Britan-

ya 1997 yılında elektronik izlemeye rıza gösterilmesi koşulunu ortadan kaldırarak, diğer ülkelerden ayrı hareket etme yolunu seçmiştir.

5) Elektronik İzleme Altında İnsana Dayalı Yoğun Bir Gözetim

Bütün elektronik izleme programları, ilgilinin, evde bulunma koşullarına uyup uymadığını ve bu koşulları ihlâl edip etmediğini tespit etmek amacıyla gözetim personelleri kullanılmaktadırlar. Bu personel genellikle denetimli serbestlik servisinin görevlileri olmaktadır.

Gözetim personeli telefonla arama ve ilgilinin evini ziyaret etme yoluyla bu kişinin evde olup olmadığını kontrol etmekte, alkol ve uyuşturucu kullanıp kullanmadığını denetlemekte, ev dışında faaliyetlerde bulunmasına izin vermekte ve acil durumlarda infaz yerinin değiştirilmesine karar vermektedir.

Kısacası, elektronik izleme altında evde infaz insana dayalı bir gözetlemeye bağlı olanakların artırılması yoluyla desteklenmektedir.

6) Elektronik İzlemeye Bir Tretman Programının Eşlik Edebilmesi

Elektronik izleme altında evde infaz kurumu birçok ülkede bir tretman programını da içerisinde barındırmaktadır. Özellikle suçlunun davranışlarını ve öfkesini kontrol altına almasını sağlamaya yönelik veya alkol ve uyuşturucu madde tutkunluğuna ilişkin bir terapi programı uygulanabilmektedir. Kanada'nın Newfoundland Eyaleti'nde elektronik izleme altında bulunan kişinin grup hâlinde gerçekleştirilen bir tretman programına katılması zorunlu görülmektedir.

7) Elektronik İzlemenin Genelde Geceleri Gerçekleştirilmesi

Elektronik izleme altında evde infaz toplum içerisindeki faaliyetlere ayrılan zaman periyodunu da içerdiğinden, bu yaptırımın uygulanması için genellikle sadece geceleri bir zaman kalabilmektedir. Gerçekten de, elektronik izleme uygulanan kişi gündüz ücretli veya gönüllü çalışma, eğitim, tedavi veya tretman, ibadet, ailevi yükümlülükler ve hatta eğlence gibi faaliyetleri yerine getirdiğinden, bu kişinin evde bulunduğu periyot genellikle gece ile sınırlı kalabilmektedir.

8) Hükümlünün Malî Katkısı

Elektronik izlemeyi kabul eden ülkelere bazıları bu yaptırımın masraflarının bir kısmının hükümlü tarafından karşılanmasını öngörmektedirler. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki elektronik izleme programlarının yaklaşık üçte ikisi hükümlünün malî katkısını gerekli görmektedir. Çeşitli eyaletlerde bu katkı aylık 100 ila 300 dolar arasında değişmektedir. Hatta bu miktar bazen aylık 450 dolara kadar ulaşabilmektedir.

Kanada'nın Ontario Eyaleti'nde, hükümlünün, geliriyle orantılı olarak elektronik izlemenin maliyetinin bir kısmını karşılaması talep edilmektedir. Ancak bu miktar günlük 12 Kanada dolarını geçmemektedir.

⁴⁸ KAMINSKI/LALANDE/DALLAIRE, "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", sh: 561 ve dn: 4.

İsveç'te de hükümlü günlük 7 dolarlık bir meblağı suç mağdurlarına yardım fonuna ödemek zorundadır.

E) ELEKTRONİK İZLEMeye BAŞVURULMASINDAKİ AMAÇLAR

1) Tekerrürün Önlenmesi

Tekerrür sorunu, suçluluğun önlenmesi için alınan önlemler bütünü bakımından kaygı verici bir belirti olarak kabul edilmektedir. Fransız Adalet Bakanlığı'nın 14 Nisan 1994 tarihli genelgesine göre, *"tekerrürün kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz modellerinin yetersiz bireyselleştirilmesi ve hükümlünün yeterli bir denetim veya izlemekten yararlandırılmaksızın tahliye edilmesi ile kolaylaşabileceği artık tartışmasıdır"*. Elektronik izleme altında evde infazın tekerrürün önlenmesini güçlendirmeye elverişli olduğu fikri iki temel gerekçeye dayanmaktadır. Birincisi, bu tedbirin suçlu bakımından cezaevi yerine evinde veya ceza infaz hâkimi tarafından belirlenen başka bir yerde gözlemlemeyi sağlaması belirli bir gelişme teşkil etmektedir. Böylece hürriyeti bağlayıcı cezaların kişiyi toplum dışına çıkarma etkilerinden ve infaz kurumlarının hükümlü üzerinde yol açtığı sorunlardan kaçınılmış olunacaktır. Suçlunun toplum içerisinde kalması ona çalışma, aile bağlarını koruma ve belirli bir sosyal yaşama sahip olma olanağı sağlamaktadır. Ayrıca elektronik izleme altında evde infazda mahkûmiyete bağlı damgalanma, hürriyeti bağlayıcı cezaların cezaevinde infazına göre daha az bir olumsuz etki taşımaktadır. İkincisi, çeşitli elektronik izleme teknikleri mahkûmiyetler konusundaki seçenek yelpazesini genişletmekte, bu seçenekleri daha esnek kılmakta ve ilgilinin gerçek bir denetimini sağlamaktadır. Bu açıdan bu teknikler cezanın inandırıcılığını pekiştirme konusunda diğer alternatif tedbirlerden ayrılmaktadırlar. Böylece elektronik izleme kamuoyuna gerçek bir ceza imajı olarak sunulmaktadır. Çünkü ilgilinin özgürlüğü zaman ve mekan bakımından sınırlandırılmaktadır.

Elektronik izleme altında evde infaz toplum bakımından bir güvence teşkil etmektedir. Elektronik izleme, evinde kalmak zorunda olan suçlunun geçici olarak etkisizleştirilmesi yoluyla sosyal korunmayı sağlamayı amaçlamaktadır. Zira alternatif diğer tedbirlerden daha çok güvenli olduğu yönünde topluma bir mesaj vermektedir. Aynı şekilde suçlunun ve suçluluğun denetim altına alınmasında sosyal kontrolün mevcudiyetini doğrulamaktadır. Elektronik izleme hükümlünün toplum içerisinde kalmasını ve sosyal faaliyetlerini sürdürmesini sağlayarak toplumsal olağanlığı korumaktadır.

Elektronik izleme altında evde infaz bu çerçevede cezanın bireyselleştirilmesinde ve sosyal korunmada tekerrürün daha iyi önlenmesine elverişli bir araç olarak önerilmiştir.

Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki deneyimlerin sonucu bu düşüncüyü destekleme eğilimindedir. Florida'da 1985 yılında cezası elektronik izleme altında evde infaz edilen 85 kişiden 82'si cezalarının infazını sorunsuz olarak tamamlamış, biri kaçmış ve ikisi de yeni bir suç işlemiştir. Büyük Britanya'da 1992 yılında elektronik izleme

altında bulunan 50 sanıktan 18'si kendilerine empoze edilen gece evde infaz kuralları- nı ihlâl etmiş ve 11'i de yeni bir suçtan dolayı sanık olmuştur. Kanada'nın İngiliz Kolombiyası Eyaleti'nde 1992-1993 arasında 2 450 kişi üzerinde uygulanan elektronik izlemenin başarısı % 94'e ulaşmıştır⁴⁹.

2) Infaz Kurumlarındaki Yoğunlukla Mücadele

Elektronik izleme altında evde infaz kurumunun kabul edilmesindeki temel amaç cezaevlerindeki yoğunluğun azaltılması olarak gösterilmektedir. Gerçekten elektronik izleme, cezaevlerine giriş sayısını azaltarak ve bazı koşullarla hükümlünün tahliyesini sağlayarak yoğunluk sorunu bakımından infaz kurumlarının yönetimi için önemli bir yarar sunmaktadır.

Bununla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde elektronik izlemenin cezaevlerindeki yoğunluk sorununun çözülmesi açısından önemli bir etkisi olmamıştır. Elektronik izlemenin cezaevlerindeki yoğunluğu azaltmadaki başarısı İsveç'te % 1,2; İngiliz Kolombiyası'nda (Kanada) ise % 13'dür.

Çeşitli ülkelere ilişkin hukuk bilgileri de göstermektedir ki, elektronik izleme yaptırımı başvurulması cezaevlerindeki yoğunluk sorunu bakımından tek ve daimî bir çözüm teşkil etmemektedir. Ancak elektronik izlemenin de infaz kurumlarındaki yoğunlukla mücadeleye yönelik önlemlerden yalnızca birisi olduğu ifade edilmektedir⁵⁰.

3) Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Maliyetinin Düşürülmesi

Elektronik izleme altında evde infaz yaptırımını kabul eden ülkeler bu şekilde hürriyeti bağlayıcı cezaların masraflarını asgarî düzeye çekmek ve yeni cezaevleri inşa etmekten kaçınmak istemektedirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Avrupa'daki elektronik izleme programlarının uygulaması da bu yaptırımın malî avantajlarını kısmen doğrulamak eğilimindedir. Başarı oranı % 92,4 olan Florida'da elektronik izleme programı cezaevindeki infaza göre 450 000 dolardan fazla bir tasarruf olanağı sağlamıştır. Aynı şekilde İsveç'te de elektronik izleme aygıtlarının satın alınması için başlangıçtaki yatırım beş milyon krun idi ve bunun 50 000 krunu hükümlüler tarafından karşılanmıştı. Buna karşın bu kişilerin cezaevlerinde infazlarının gerçekleştirilmesi İsveç Devleti'ne 1 000 000 kruna mal olmaktadır. Mesleki bir faaliyetini yerine getiren hükümlünün aynı zamanda elektronik izlemenin masraflarına günlük 50 krun katkı sağlaması öngörülmüştür. Bununla birlikte, bu verilerin dikkatli yorumlanması gerektiği, zira hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının maliyeti ile gözetim tedbirlerinin maliyeti arasında güvenilir bir karşılaştırmanın yapılmasının çok güç olduğu ifade edilmektedir⁵¹.

⁴⁹ PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 116-117.

⁵⁰ PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 117-118.

⁵¹ PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 118-119.

F) ELEKTRONİK İZLEME ALTINDA EVDE İNFAZ YAPTIRIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1) Penolojik Sistem Sorunları

Hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif çözümler söz konusu olduğunda, bunların doktrinde en çok zikredilen olumsuz etkisi cezaya ilişkin kanunların (hükümlerin) çoğalmasındır (ceza ağının genişlemesi). Gerçekten de, hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif yaptırımlar konusunda sık sık kanun çıkarmak suç politikasının etkinliği bakımından zararlı olabilmektedir. Yaptırımların ve infaz modellerinin çoğalması ceza hukukunun kanunilik ilkesi gereğince koruduğu özgürlük alanını daraltmaktadır. Bu durum aynı şekilde cezaların anlamını da zayıflatmaktadır. Zira normatif üretim fazlalığı sosyal yapı içerisinde cezanın etkinliğinin değerini düşürmektedir. Ceza normlarının etkinliği yalnızca çok ve çeşitli maddeleriyle değil, aynı zamanda suç fenomeninin önlenmesi bakımından somut yararlılığıyla da ölçülmektedir⁵².

Elektronik izleme infaz sahasının genişlemesi sonucunu da doğurmaktadır. Çünkü elektronik izleme, cezaevlerini toplumun kalanından ayıran alanı yeniden düzenlemektedir. Elektronik izleme teknikleri hapisane disiplininin etkinliğini cezaevlerinin dışına taşımakta ve bunun bütün sosyal yapıya yansımaya neden olmaktadır. Infaz alanının genişlemesiyle cezalandırma erki, infaz sisteminin sivilleşmesini ve denetimi daimi bir mekanizma hâline getirecek şekilde etkili zorlayıcı önlemleri toplum içerisine sokmayı başarmaya çalışmaktadır⁵³.

Alternatif çözümler, bir hükümlüyü denetimli serbestlik veya şartla salıvermeden elektronik izleme gibi daha yoğun denetimli bir duruma götürerek sosyal kontrol ağıni genişletmektedir.

Elektronik izleme kullanıldığı ülkelerin hemen hemen tamamında yeni bir suç işleme eğilimi bakımından zayıf risk taşıyan kişileri hedef almaktadır. Dolayısıyla bu kişilerle denetimli serbestlik, şartla salıverme, erteleme gibi diğer seçenek kurumların uygulanması mümkün olabilecektir. Bu nedenle diğer mevcut alternatiflerin uygulanma olanağı varken, elektronik izleme kurumunun kabul edilmesi yaptırım yelpazesinin genişlemesinden öte bir sonuç doğurmamaktadır. Kısacası elektronik izleme genel olarak bazı avantajlara sahip olmasına karşın, hürriyeti bağlayıcı cezalara gerçek bir alternatif çözüm sunamamaktadır. Aksine daha az hürriyeti kısıtlayıcı koşullar içerisinde cezaları infaz edilebilecek bazı hükümlü kategorileri üzerinde sosyo-adli kontrolü güçlendirme

⁵² PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 124, CUSSON, Maurice: "Peines intermédiaires, surveillance électronique et abolitionnisme", RICPTS 1998, sh: 41-43.

⁵³ PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 127-128.

riskini doğurabilmektedir⁵⁴.

2) Teknolojik Sistem Sorunları

Bugüne kadar kullanılan elektronik izleme teknolojileri tamamen güvenilir ve hükümlünün sağlığı açısından etkisiz değildir. Gerçekten de, izleme ekipmanlarının hem malzeme eksikliğine hem de alıcının coğrafi yerinden kaynaklanan hatalı veri göndermesine bağlı bazı çalışma kusurları taşıdığı saptanmıştır. Böylece izleme makamları doğrulama ve etkili denetim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Zira yanlış alarmların ortaya çıkması teknik olarak mümkün olabilmektedir.

Ekipmanların güvenilir olmaması aynı zamanda hukuksal sorunlara da yol açmaktadır. Merkezî bilgisayar hükümlünün belirlenen mekanda yokluğunu yanlışlıkla bildirdiği takdirde, kendisine empoze edilen koşulları ihlâl etmediğinin ispatı hükümlüye düşmektedir. Bu durum ise, hukukun temel ilkelerinden olan sanığın ispat yükümlülüğünün olmaması ilkesine ve masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmektedir.

Elektronik bilezik taşınması izlenen kişide sağlık sorunlarına yol açmaya da elverişlidir. Elektronik aygıt her zaman gizlenemediği ve kişiyi önlenemeyen bir strese soktuğu için öncelikle psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ardından fiziksel ağrı sorunları gelmektedir. Büyük Britanya deneyimleri de göstermektedir ki, bu tür ağırlar elektronik bileziğin iyi çalışmamasından ileri gelmektedir ve süjenin zarar gördüğü patolojik anormalliklerle yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle konuya ilişkin Fransız düzenlemesi, elektronik izlemede kullanılacak yöntemin "*kişinin...bedensel bütünlüğüne...saygıyı güvence altına alması*" gerektiği yönünde hüküm sevk etmiştir (CMUK md. 723-8/son). Bu yüzden elektronik izleme altında bulunan kişilerin sürekli psiko-tıbbî açıdan izlenmesi tavsiye edilmektedir⁵⁵.

3) Elektronik İzleme Karşısında Temel Haklar

Teknolojinin gelişmesi devletin kişilerin özel yaşamına haklı görülemeyecek bir müdahalede bulunmasını da sonuçlayabilecektir. Bu ise, bireylerin temel haklarına saygı sorununu ortaya çıkarmaktadır. Elektronik izleme, vatandaşlar bakımından daima denetimsiz ve serbest bir tercih konusu olan kamusal ve özel yerler cezalandırma alanı olarak yeniden tanımlandığı ölçüde, bir devletin hükümlüler üzerinde uygulayabildiği denetimin tipinde ve derecesinde esaslı bir tahrife yol açabilecektir. Elektronik izleme altında evde infazda her ev potansiyel bir cezaevi olduğu için devletin ev özeline müdahalesi de kolaylaşacaktır. Fransa'da elektronik izlemeye ilişkin kanunun görüşmeleri sırasında, bu kurumun Anayasa ile uyumlu olamayacağı kaygısı dile getirilmiştir.

⁵⁴ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", sh: 17-18.

⁵⁵ PAPATHEODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", sh: 127.

Elektronik izleme uygulamasının en azından özel evin kamu gücünün gözetimi altında bir yer olmasını sonuçlayacağı ifade edilmişti. Sonuç olarak Fransız düzenlemesinde elektronik izlemede kullanılacak yöntemin "*kişinin onuruna, ... özel yaşamına saygıyı güvence altına alması*" zorunluluğu öngörülmüştür (CMUK md. 723-8/son).

Bazı yazarlara göre, elektronik izleme sürekli bir denetime olanak sağladığı için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kişi güvenliği hakkı (md. 5), özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı (md. 8) ve barışçıl amaçlarla toplanma hakkı (md. 11) ile ilgili hükümlerin ihlâl edebilecektir⁵⁴.

Temel haklara ilişkin diğer bir sorun da eşitlik ilkesiyle ilgilidir. Gerçekten de, bir eve veya telefon hattına sahip olmayan ya da bunlara sahip olmakla birlikte elektronik izlemenin masraflarına katkıda bulunacak ekonomik durumu olmayan kişiler cezaevine gönderilebilecektir. Böylece elektronik izleme altında evde infaz ekonomik durumu iyi olan ayrıcalıklı bir kesime uygulanacaktır⁵⁷.

Elektronik izleme kişiler üzerinde sosyal kontrol ağının güçlendirilmesini ve genişlemesini sonuçladığı için özgürlüklerin kısıtlanması ve sosyal yapı içerisindeki eşitsizliklerin kurumsallaşarak artması anlamına gelmektedir. Sosyal kontrol ağının güçlendirilmesi özel hayatın korunması veya daha geniş anlamda insan haklarının korunması kavramlarının içinin boşaltılmasına katkı sağlamaktadır. Elektronik izleme, bireye ait özel alanın kapsamını, denetleyici devletin bilgi iletişimine bağlı bir sistemle birleştirdiği geniş kamusal bir alana karıştırmak suretiyle görecelileştirmektedir⁵⁶.

4) Elektronik İzleme İnfaz Kurumlarındaki Yoğunlukla Mücadelede Gerçekten Etkili Midir?

Birçok ülkede elektronik izlemenin kabul edilmesinin temel gerekçelerinden birisinin cezaevlerindeki yoğunluğun azaltılmasına katkı sağlamak olduğunu daha önce belirtmiştik.

Elektronik izleme programları genellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanan bir infaz modeli olduğu ve zayıf tekrerrür riski taşıyan kişileri hedef aldığı ölçüde infaz kurumlarındaki yoğunluğa bağlı sorunları çözmek bakımından nispeten yetersiz kalmaktadır.

³⁴ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", sh. 27, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu hükümlerle ilgili yaklaşımları için bkz. PRADEL, Jean/CORSTENS, Geert: *Droit pénal européen*, 2e éd., Paris 2002, sh: 344-372; 419-437.

³ Buna karşın, doktrinde elektronik izlemenin uygulanabilmesi için hukumla evine telefon hattı bağlatması için kredi verilebileceği, hatta bu hattın bağlatılmasının devlete düştüğü ileri sürülmektedir (bkz. SOKULLU-AKINCI, R. Füsün: "Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar ve Alternatifleri", T.C. Adalet Bakanlığı, 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu (21-22 Ocak 2000), Ankara 2001, sh: 48).

¹²⁰ PAPATHÉODOROU, "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", *sh*: 129-130.

Deneyimler de göstermektedir ki, gerek elektronik izleme gerek diğer alternatif yaptırımlar infaz kurumlarındaki yoğunluğun önüne geçememektedirler⁵⁴. Zira cezaevlerindeki yoğunluğa kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalardan daha çok, uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar neden olmaktadır.

5) Elektronik İzleme Suçluluğunun Azaltılmasına Hizmet Etmekte Midir?

Elektronik izleme altında evde infazın benimsenmesindeki amaçlardan birisi de tekerrürün önlenmesi ve böylece toplumun daha iyi korunmasını sağlamaktır.

Çeşitli ülkelerin deneyimleri ışığında söylenebilir ki, elektronik izleme altında evde infaz programı, tekrür oranının düşürülmesi veya tedbir koşullarına uyulmaması bakımından yoğun gözetim ve denetimli serbestlik gibi daha az müdahaleleri gerektiren tedbirlerden daha çok etkili değildir. Üstelik mevcut sistemdeki insana dayalı bir gözetleme olanağı sağlayan bir program (örneğin, telefon çağrılarıyla ve konut ziyaretleriyle yoğun bir gözetim) elektronik izlemeye dayalı bir program kadar etkili olabilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde elektronik izlemeye ya da denetimli serbestlik veya yoğun gözetim altında şartla salıvermeye tâbi olan benzer hükümlü grupları arasında hem koşulların ihlâli hem de yeni suç işleme bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır⁶⁰. Bundan dolayı, hürriyeti bağlayıcı cezaların diğer alternatifleriyle elektronik izleme aynı başarı oranını sunduğu hâlde ve elektronik izlemenin maliyeti de göz önünde tutulduğunda elektronik izlemenin neden tercih edildiği sorusu sorulabilir.

Elektronik izleme tekr r bakımından zayıf bir risk taşıyan hükümlüleri hedef aldığı için, yeni suç i lenmemesi veya koşulların ihlâl edilmemesi açılarından zaten başarılı olmaktadır. Kısacası diğer alternatif modellere oranla elektronik izleme, tekr r n azaltılmasına ve koşulların ihlâl edilmemesine yönelik hiçbir avantaj sunmadığı gibi, kişilere karşı ve cinsel suçları işleyen hükümlüleri hariç tutmak ve uygulanacak kişinin belirli bir tavan s reye bağlı cezaya mahkûm olmasını aramak suretiyle daha çok zayıf tekr r riski taşıyan hükümlüleri hedef aldığı  l de de toplumun etkili bir korunmasını sağlamak bakımından önemli bir rol oynamamaktadır.

Belirtmek gerekir ki, bir gözetim programının etkinliğini sağlayan noktalardan birisi de psiko-sosyal bir yardım programının mevcut olmasıdır. Aksi takdirde gözetim programı tekrarrün önlenmesinde başarılı olamayacaktır⁶¹.

Ayrıca elektronik izleme altında geçirilen süre kısa olduğu için cezanın özel önleme

²⁹ KAMINSKI, "L'assignation à domicile sous surveillance électronique: de deux expériences, l'autre", *ibid.* 641-643.

⁶⁰ NORMANDEAU, "Bilan criminologique de quatre politiques et pratiques pénales américaines contemporaines", sh: 342.

⁶¹ DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", sh: 21; KAMINSKI, "L'assignation à domicile sous surveillance électronique: de deux expériences, l'autre", sh: 653.

amacına ulaşılması da oldukça güç görünmektedir.

6) Elektronik İzleme Ekonomik Açıdan Verimli Midir?

Ekonomik verimliliğin sağlandığının tespit edilebilmesi için, alternatif tedbirin maliyeti ile kurumsal planda, başka bir deyişle somut olarak infaz sistemi içerisinde kullanılan maddi kaynaklar ve insan kaynakları planında yapılan harcamalar arasında net bir farkın ortaya konulması gerekmektedir.

Elektronik izlemenin ekonomik açıdan verimli olmaması başlıca iki nedene dayanmaktadır. Birincisi yaptırım yelpazesinin genişlemesi ve ikincisi de infaz sisteminin yayılmasıdır. Yaptırım sisteminin genişlemesiyle birlikte, infaz sistemi denetimli serbestlik ya da diğer teubirlerden daha yüksek bir maliyetle hükümlüleri izlemek zorunda kalmaktadır. Infaz sisteminin yaygınlaşması fenomeni ise, yeni bir yaptırımın uygulamaya konması için gerekli kaynakların cezaevlerine ayrılan kaynakların kısılması ile denkleştirilmemesi, böylece de infaz sistemi temelindeki maddi kaynakların ve insan kaynaklarının artırılması neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu iki neden, sonuç olarak, elektronik izlemenin mali açıdan verimli olmadığını ortaya koymaktadır.

Alternatif yaptırımlar sayesinde cezaevlerinde boşaltılan yerler derhal başka hükümlüler tarafından doldurulmaktadır. Öte yandan elektronik izleme kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulandığı için cezaevlerinin doluluğu üzerindeki, dolayısıyla da sistemin maliyeti üzerindeki etkisi çok sınırlı kalmaktadır.

Elektronik izleme altında bulunan kişilerin yeni suç işlemeleri veya koşullara uymamaları hâlinde cezaevinde cezalarının infazına devam edilmesi de ekonomik verimlilik açısından göz önünde bulundurulması gereken bir noktadır. Zira bu durum, infaz sisteminin maliyetleri üzerinde bir kez daha etkilere yol açabilecektir.

Aynı şekilde, elektronik izleme yöntemi olmaksızın da çok iyi bir fonksiyon görebilen denetimli serbestlik gibi alternatif çözümlerin elektronik izleme yanında uygulanmasının neden olduğu ek masraflar da dikkate alınmalıdır⁶².

SONUÇ

Elektronik izlemenin kabul edilmesinde güdülen tekerrürün önlenmesi, infaz kurumlarındaki yoğunlukla mücadele ve hürriyeti bağlayıcı cezaların maliyetinin düşürülmesi amaçlarının tam olarak gerçekleşmediğini çeşitli ülke deneyimleri göstermektedir. Bu ülkelerde elektronik izleme altında evde infaz kurumunun uygulanması oldukça dar koşullara bağlandığı için, genel olarak herkese uygulanabilecek bir yaptırım özelliği

göstermemektedir. Gerçekten de, elektronik izleme kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olan hükümlülere uygulanmaktadır. Ayrıca bu tür bir cezaya mahkûm olmakla birlikte, cinsel suçlardan ya da şiddet içeren suçlardan hükümlü olan kişiler bu uygulamanın haricinde tutulmaktadırlar. Bu nedenle, bu yaptırımın uygulandığı kişiler tekerrür bakımından zayıf bir risk taşıdıkları için kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanlar bakımından tekerrürün önlenmesi amacına ulaşabilmektedir. Ancak genel anlamda tekerrür oranlarının düşürülmesi açısından fazla bir katkısının olduğunu söylemek oldukça güçtür.

Teknolojik çalışma kusurlarından kaynaklanmakta olan izlenen kişinin ispat külfetinde olması ve masumiyet karinesini ihlâl gibi hukuksal sorunlar, kişide sürekli gözetim altında olmasından kaynaklanan psikolojik sorunlar, elektronik bileziğin yol açtığı fiziksel sağlık sorunları ve başta özel yaşamın korunması ilkesi olmak üzere insan haklarını ihlâl etmeye elverişli yapısı da elektronik izlemenin kabul edilmemesi açısından diğer gerekçeleri teşkil etmektedir.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine denetimli serbestlik, erteleme, ön ödeme, para cezasına çevirme, aynen iade veya zararın tazmin edilmesi, bir eğitim, tedavi veya ıslah kurumuna devam etme, belirli bir yere gitmenin yasaklanması, bazı faaliyetlerin yapılmasının yasaklanması, meslek ve sanatın yapılmasının yasaklanması, her türlü ehliyet ve ruhsatnamenin geçici olarak alınması, kamu yararına çalıştırma, klasik anlamıyla evde infaz, geceleri infaz, hafta sonları infaz ve hatta belirli bir süre infazın ardından uygulanabilecek olan şartla salıverme gibi seçeneklerin uygulanması olanaklı olmasına karşın, elektronik izleme gibi belirli bir maliyeti olan bir yöntemle başvurulması yaptırım yelpazesini genişleteceğinden suç politikasının etkinliğini de zedeleyecektir.

Cezalandırmanın özel önleme amacına pek hizmet etmeyen elektronik izleme, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanlara yöneldiği için infaz kurumlarındaki yoğunluğun azaltılmasına da katkı sağlamamaktadır. Bunun başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, eğer elektronik izlemeye ilişkin bir düzenleme olmasaydı, bu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine başka bir alternatif yaptırımın uygulanması büyük bir ihtimal dahilinde bulunduğu için, hükümlünün cezaevine zaten gönderilmeyecek olmasıdır. İkincisi ise, infaz kurumlarındaki yoğunluğa kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalardan çok, uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların neden olmasıdır.

Bu gerekçelere dayanarak, 2003 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nda kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların özel infaz şekli olarak yer alan elektronik izleme altında evde infaza ilişkin düzenlemenin (md. 66/b.4) tasarıdan çıkartılması görüşündeyiz. Ancak elektronik izleme benimsenmek isteniyorsa, bunun sadece kadınlara değil, herkese uygulanabilecek tarzda düzenlenmesi eşitlik ilkesi açısından da yerinde bir çözüm tarzı

⁶² DALLAIRE/LALANDE, "Surveillance électronique: solution ou panacée", sh: 22-24.

olacaktır. Ayrıca tasarı kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları iki yıla kadar olan hapis ve hafif hapis cezaları olarak tanımladıktan sonra (md. 59/2), elektronik izleme altında evde infazı altı ayla sınırlaması bir tutarsızlık teşkil etmektedir. Bu seçenek kabul edilecekse, bunun bütün kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara uygulanacak şekilde düzenlenmesi daha doğru olacaktır.

Özetleyecek olursak, elektronik izlemeden aslı bir ceza olarak veya kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların bir infaz modeli olarak yararlanılamayacağı düşüncesindeyiz. Bununla birlikte, kaçma şüphesi nedeniyle tutuklama koruma tedbirine alternatif bir tedbir olarak elektronik izleme altında evde bulundurma kurumundan yararlanılması düşünülebilir.

KAYNAKLAR

- CEDRAS, Jean: Droit pénal américain, Paris 1997.
- COUVRET, Pierre: "Une première approche de la loi du 19 décembre 1997 relative au placement sous surveillance électronique", RSCDPC 1998, sh: 374-378.
- CUSSON, Maurice: "Peines intermédiaires, surveillance électronique et abolitionnisme", RICPTS 1998, sh: 34-45.
- DALLAIRE, Jean-Claude/LALANDE, Pierre: "Surveillance électronique: solution ou panacée", Rapport de la Direction générale des Services correctionnels, ministère de la Sécurité publique, Québec 2000 (Bu rapora <http://www.msp.gouv.qc.ca/index.asp> internet adresi üzerinden ulaşılabilir).
- İÇEL, Kayıhan: "Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi", Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanunun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, (22-26 Mart 1976), İstanbul 1977, sh: 321-344.
- İÇEL, Kayıhan/DONAY, Süheyl: Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku, Genel Kısım, 1. Kitap, 3. Bası, 1999.
- İÇEL, Kayıhan/SOKULLU-AKINCI, Füsün/ÖZGENÇ, İzzet/SÖZÜER, Adem/ MAH-MUTOĞLU, Fatih S./ÜNVER, Yener: Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, 2. Bası, İstanbul 2002.
- KAMINSKI, Dan: "L'assignation à domicile sous surveillance électronique: de deux expériences, l'autre", RDPC 1999, sh: 626-658.

- KAMINSKI, Dan/LALANDE, Pierre/DALLAIRE, Jean-Claude: "Actualité de la surveillance électronique des condamnés au Québec et en Belgique", RDPC 2001, sh: 560-574.
- KUHN, André: "Surpeuplement dans les établissements pénitentiaires: mesures prises par les états membres entre 1995 et 1997 et mesures envisagées pour le futur", 12 Conférence des Directeurs d'Administration Pénitentiaire, Strasbourg, 26-28 Novembre 1997, Conseil de l'Europe 1999, sh: 9-34.
- KUHN, André/MADIGNIER, Bertrand: "Surveillance électronique: la France dans une perspective internationale", RSCDPC 1998, sh: 671-686.
- LEVASSEUR, Georges/CHAVANNE, Albert/MONTREUIL, Jean/BOULOC, Bernard: Droit pénal général et procédure pénale, 13e éd., Paris 1999.
- NORMANDEAU, André: "Bilan criminologique de quatre politiques et pratiques pénales américaines contemporaines", RSCDPC 1996, sh: 333-346.
- NORMANDEAU, André: "Les sanctions pénales en Amérique: Punir autrement... De façon humiliante!", RPDP 1998, sh: 331-353.
- PAPATHEODOROU, Théodore: "Le placement sous surveillance électronique des délinquants en droit pénal comparé", RPDP 1999, sh: 111-130.
- PRADEL, Jean: "La «prison à domicile» sous surveillance électronique, nouvelle modalité d'exécution de la peine privative de liberté, Premier aperçu de la loi du 19 décembre 1997", RPDP 1998, sh: 15-26.
- PRADEL, Jean: Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, (Çev.: Sulhi DÖNMEZER), İstanbul 2000.
- PRADEL, Jean: Droit pénal comparé, 2e éd., Paris 2002.
- PRADEL, Jean: Manuel de droit pénal général, 14e éd., Paris 2002.
- PRADEL, Jean/CORSTENS, Geert: Droit pénal européen, 2e éd., Paris 2002.
- SOKULLU-AKINCI, R. Füsün: "Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları", Nurullah KUNTER'e Armağan, İstanbul 1998, sh: 327-341.
- SOKULLU-AKINCI, R. Füsün: "Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar ve Alternatifleri", T.C. Adalet Bakanlığı, 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu (21-22 Ocak 2000), Ankara 2001, sh: 47-56.
- TAK, Peter J.P.: "Sanctions et mesures appliquées dans la communauté aux Pays-Bas", RPDP 1999, sh: 371-379.
- TOMIC-MALIC, Mirjana: "Expérience suédoise de surveillance électronique", RPDP 1999, sh: 131-137.

TOURNIER, Pierre Victor: "Vers des prisons sans détenus?, A propos de l'introduction du placement sous surveillance électronique en France", Bulletin d'information pénologique n°23 & 24 – décembre 2002, sh: 3-6.

WALTER, Michael: "Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme (Electronic Monitoring), Kapasitesinin Üstünde Dolu Cezaevlerine Bir Çözüm", (Çev.: Mehmet Emin ARTUK/Ayşe NUHOĞLU), İBD 2001, sh: 17-34.

FEDERAL ALMANYA ÇOCUK CEZA HUKUKUNDA BİR OLAY İNCELEMESİ

Doç. Dr. Serap KESKİN*

I- OLAY:

Sanık A, Münih'te, aralarında çıkan bir tartışma sonucu mağdur B'yi göğüs bölgesini hedef alarak üç yerinden bıçakla ağır yaralamıştır. Sanık A, bu eylemi işlediği tarihte 20 yaşındadır. Sanık A hakkında adam öldürme suçuna tam teşebbüsten dolayı verilecek cezanın, Federal Alman Ceza Hukukuna göre belirlenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

II- SUÇ TIPLERİ:

Federal Alman Ceza Yasası'nın Özel Hükümler Kısımının onaltıncı bölümü yaşama karşı suçlar başlığını taşımaktadır. Bu bölümde insan yaşamına karşı suç tipleri düzenlenmiştir.¹ Yaşama karşı suçlar bölümünün ilk maddesini oluşturan Alman Ceza Yasası'nın 211. maddesi "Ağır Adam Öldürme (Mord)" suçunu düzenlerken, 212.madde adam öldürme suçlarında temel suç tipini oluşturan "Adam Öldürme (Totschlag)" suçunu düzenlemektedir.² Ancak Federal Alman mahkeme kararları bugüne kadar öğretide savunulanın aksine, Alman Ceza Kanunu StGB.'nin 211. maddesindeki ağır adam öldürme (Mord) suçunu, adam öldürme (Totschlag) suçunun nitelikli şekli olarak kabul etmemiş, başlı başına bağımsız bir suç tipi olarak ele almıştır.³

1- Alman Ceza Yasası StGB.'nin 211. maddesine göre, adam öldürme eylemi, öldürme isteğiyle, cinsel güdünün tatmini amacıyla, hırs veya diğer aşağı saiklerle, sinice veya gaddarca ya da halkın selameti için tehlikeli olan araçlarla ya da bir başka suçu işlemek veya gizlemek için işlenirse, cezası ömür boyu özgürlüğü bağlayıcı cezadır. Bu şekilde adam öldüren faile de ağır biçimde adam öldüren veya mevsuf katil (Mörder) denir.⁴

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Öğretim Üyesi.

SCHMIDT, Rolf/PRIEBE, Klaus: Strafrecht Besonderer Teil I, 2.Bası, 2003, sh. 1.

SCHMIDT/PRIEBE: sh.6; HAFT, Fritjof: Strafrecht Besonderer Teil, 6.Bası, 1997, sh. 83 vd.

SCHMIDT/PRIEBE: sh.15.

SCHMIDT/PRIEBE: sh.15 vd.; Haft: sh.83 vd.